

Univerzita Hradec Králové
Filozofická Fakulta

Bakalářská práce

2017

Tereza Vejnarová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Česká publicistika pod vlivem secese

Bakalářská práce

Autor: Tereza Vejnarová

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: doc. PhDr. Středová Veronika, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tereza Vejnarová
Studium:	F14BP0191
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce:	Česká publicistika pod vlivem secese
Název bakalářské práce AJ:	Czech journalism under the influence of secession

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Hlavní zásada pro vypracování bakalářské práce na toto téma je nashromáždění co nejvíce dostupných dobových pramenů. Dobovými prameny se myslí tisk, který v Čechách vycházel na přelomu 19. a 20. století za doby secese. Na pramenech bude potřeba sledovat zejména grafické zpracování a celý vzhled novin. Umělecký směr se v novinách nejvíce promítl v titulcích, fotografiích, reklamách, inzerátech atp. Na závěr bude možné utřídit poznatky ze sondy z pramenů v jakém roce se vliv secese začal objevovat, a kdy naopak promítnutí secese upadá, jestli by laik po shlédnutí titulní strany dokázal říci, že noviny vycházely za doby secese. V jakých typech novin a časopisů byla secese nejvíce vidět a další. Použité metody v této práci budou přímá a nepřímá, diachronní a synchronní.

Prameny: dobový tisk: Paleček 1886-1887 Volné směry 1896-1897 Švanda dudák 1900-1905 Světozor 1905 Humoristické listy 1905-1907 Rozkvět 1908. literatura: BERÁNKOVÁ, Milena, Dějiny československé žurnalistiky, Praha 1981. BOUDA, Jiří, - KAISER, Jaroslav, - KUDRNA, Miroslav, Česká grafika XX. století, Praha 1997. EFMERTOVÁ, C., Marcela, České země 1848-1918, Praha 1995. FRONK, Václav, Sebereflexe české společnosti, Praha 2011. HOFFMEISTER, Adolf, Sto let české karikatury, Praha 1955. PERNES, Jiří, Svět Lidových novin 1893-1993, Praha 1993. PIJOAN, José, Dějiny umění 9, Praha 1991. REHÁKOVÁ, Margita, Soupis komunistického a dělnického tisku 1870-1938, Praha 1974. WITTLICH, Petr, Česká secese, Praha 1985. WURMOVÁ, Milada, Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918, Brno 1955.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne...

Anotace

VEJNAROVÁ, TEREZA. *Česká publicistika pod vlivem secese*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 51 s. Bakalářská práce.

Hlavní zásada pro vypracování bakalářské práce na toto téma je nashromáždění co nejvíce dostupných dobových pramenů. Dobovými prameny se myslí tisk, který v Čechách vycházel na přelomu 19. a 20. století za doby secese. Na pramenech bude potřeba sledovat zejména grafické zpracování a celý vzhled novin. Umělecký směr se v novinách nejvíce promítl v titulcích, fotografiích, reklamách, inzerátech atp. Na závěr bude možné utřídit poznatky ze sondy z pramenů v jakém roce se vliv secese začal objevovat, a kdy naopak promítnutí secese upadá, jestli by laik po shlédnutí titulní strany dokázal říci, že noviny vycházely za doby secese. V jakých typech novin a časopisů byla secese nejvíce vidět a další. Použité metody v této práci budou přímá a nepřímá, diachronní a synchronní.

Klíčová slova: Secese, Grafika, Písmo, Plakát, Ilustrace, Barva, Tisk

Annotation

VEJNAROVÁ, TEREZA. *Czech journalism under the influence of secession*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2017, 51 pp. Bachelor Degree Thesis.

The main principle for the elaboration of the bachelor thesis on this topic is the accumulation of the most available sources of the period. Historical sources are the press, which originated in Bohemia at the turn of the 19th and 20th centuries in the era of Art Nouveau. The sources will be the need to monitor especially the graphic design and the whole appearance of newspapers. The artistic direction of the newspaper most reflected in the headlines, photos, ads, advertisements, etc. In the end, it will be possible to sort out the findings from the probe from sources in which year the influence of Art Nouveau began to discover, and when, on the contrary, the projection of the Art Nouveau falls, whether the layman, after seeing the title page, could say that the newspaper was based in the era of Art Nouveau. In what types of newspapers and magazines the secession was most visible and others. The methods used in this work will be straightforward and indirect, diachronic and synchronous.

Keywords: Secession, Graphics, Font, Poster, Illustration, Color, Newspaper.

Seznam relevantních norem k vypracování závěrečné práce

ČSN ISO 7144 Dokumentace – Formální úprava disertací a podobných dokumentů

ČSN ISO 214 Dokumentace – Abstrakty pro publikace a dokumentaci

ČSN ISO 690 Dokumentace – Bibliografické citace

ČSN ISO 690-2 Informace a dokumentace – Bibliografická citace – Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části

ČSN 01 6910 Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory

ČSN 01 0166 Nakladatelská (vydavatelská) úprava knih a některých dalších druhů neperiodických publikací

ČSN ISO 2145 Dokumentace – Číslování oddílů a pododdílů psaných dokumentů

ČSN ISO 4 Informace a dokumentace – pravidla zkracování slov z názvů a názvů dokumentů

ISO 843/R Transliterace řeckých písmen

ČSN ISO 832 Informace a dokumentace – Bibliografický popis a citace – Pravidla zkracování bibliografických termínů

Obsah	
Úvod.....	1
1. Doba secese v českých zemích	3
1.1 Kontext doby.....	3
1.2 Tisk.....	4
1.2.1. Časopisy přelomu 19. a 20. století ovlivněné secesí	6
1.3 České výtvarné umění přelomu 19. a 20. století	9
2. Promítnutí secese v tisku.....	11
2.1 Písmo.....	11
2.2 Reklama	13
2.3 Ilustrace, grafika.....	14
2.4 Móda v ilustracích.....	15
2.5 Barva	17
3. Secese v tisku	19
3.1 Paleček	20
3.2 Volné směry.....	24
3.3 Švanda dudák	26
3.4 Světozor	34
3.5 Humoristické listy	37
3.6 Rozkvět	42
Závěr	45
Seznam použitých pramenů	46
Seznam použité literatury.....	48
Seznam příloh	50

Úvod

Secese je všeobecně oblíbeným stylem, kterému byla v odborné literatuře nejednou věnována pozornost. Ve své bakalářské práci se však budu zabývat tématem, kterému se odborná literatura příliš nevěnuje. Zaměřím se na projevy secesního umění v publicistice, tj. časopisech a novinách, které navíc napomohly šíření secese po Evropě. Secese jinak poznamenala všechna velká evropská města, protože byla využívána při jejich přestavbě. Pronikla do užitého umění /např. svítidla, šperky, nádobí/, poznamenala tvorbu pohlednic i plakátů. Vybrala jsem si téma, které není v literatuře příliš zmíněno a budu se zabývat grafikou a tiskařstvím pod vlivem secese. Zaměřím se na analýzu grafické podoby novin a časopisů a pokusím se ukázat prvky secese v jejich grafickém zpracování. Tato práce bude sledovat veškeré znaky secese v publicistickém tisku na přelomu 19. a 20. století. Konkrétně bude analyzovat písmo, reklamu, ilustraci i barvu. V každém časopisu se objevovaly znaky jiné a v různé době. Rok 1905 byl vrchol secese, a proto mu bude věnována největší pozornost, první náznaky se objevují od roku 1886 a naopak pokles zaznamenáváme v roce 1908.

První kapitole věnuji životnímu stylu na přelomu 19. a 20. století, tomu, jak se začala měnit úroveň života ve městech, především v Praze. Začaly se stavět reprezentativní budovy v secesním stylu a vznikaly nové ulice pro obchody s nejnovější módou z Francie. Secese se zásadně promítla do života občanů, především díky grafice. Byla jedním z mála prostředků, jak šířit informace. Plakáty obklopovaly lidi na každém rohu. Proto se v první kapitole ponoříme do problematiky tiskařství a grafiky 19. a 20. století. Pro lepší orientaci bude kapitola obsahovat přehled časopisů, ve kterých se secese promítla, z tohoto seznamu budou vybrány konkrétní časopisy pro kapitolu třetí. V secesním stylu máme několik nezastupitelných umělců, kteří ve světě reprezentovali české země, a o kterých je třeba se zmínit.

Pro vypracování této práce je zásadní úkol hledat projevy secese, tudíž v čem přesně můžeme tvrdit, že je vliv secese vidět. Musíme porovnávat politické nebo odborné časopisy s těmi, ve kterých se objevují umělecká díla nebo s humoristickými časopisy, ve kterých jsou časté ilustrace. Právě o těchto znacích secese bude druhá kapitola, bude pojednávat o písmu, reklamě, ilustracích a grafice, módě v ilustracích a barvě. Tyto příklady nám pomohou si udělat představu o tiskařské práci v 19. a 20. století, navíc tato kapitola bude sloužit jako teoretický úvod ke kapitole třetí.

Třetí kapitola bude naprosto zásadní pro tuto práci. Pro vypracování této praktické části práce bude potřeba vybrat časopisy, na kterých bude nejvíce vidět vliv secese, tedy ukáže konkrétní příklady tohoto dekorativního stylu. Ve vybraných časopisech budeme vyhledávat právě písmo, reklamu, ilustrace, secesní grafiku, módu a barvy. Příklady těchto vlivů z dobových pramenů budou doplněny odbornou literaturou pro lepší vysvětlení tématu.

Dobovými prameny se myslí tisk, který vycházel v českých zemích na přelomu 19. – 20. století. Pro tuto práci je důležité jich nashromáždit co možná nejvíce a potom je analyzovat a porovnávat mezi sebou. Na těchto pramenech bude potřeba sledovat jejich celkový vzhled spolu s grafikou. Metody k vypracování této práce budou přímá a nepřímá, diachronní a synchronní, dále celková analýza publicistiky 19. a 20. století. Literatury přímo k tomuto tématu není mnoho, bude potřeba čerpat z mnoho odborných knih, které se zabývají secesí, grafikou a reklamou nebo historií žurnalistiky. Pro kontext doby, o které je tato práce, budu nejvíce využívat odbornou literaturu od Pavly Vošahlíkové a Marcely Efmertové. O tomto tématu, tedy secesi v tisku se vzdáleně zmiňuje Václav Fronk a Adolf Hoffmeister. Pro druhou a třetí kapitolou budou určující publikace od Daniela Korába, Ludmily Kybalové nebo katalog, který se zabývá secesním oděvem s názvem *Od biedermeieru k secesi: odívání v letech 1818-1918*.

1. Doba secese v českých zemích

1.1 Kontext doby

V 2. polovině 19. století se životní styl v Českých zemích pomalu zlepšoval. Zrodil se tzv. moderní životní styl, který ovlivnil dvě generace širokých vrstev. Začaly se objevovat neznámé potřeby a pro někoho nepředstavitelné.¹ Moderní životní styl souvisel s demokratizací, byrokratizací a industrializací, tito činitelé se ve velkém množství nedostali do vesnic v českých zemích, tam se modernizace dostávala pomaleji.² Ve městech, na místě hradeb, zejména tedy v Praze, se začaly stavět restaurace, které se staly cílem promenád na čerstvém vzduchu, dále pak divadelní arény a různé průmyslové objekty.³ Hradby se bouraly kvůli potřebám městských občanů. V polovině 80. let 19. století byla v Praze zřízena první pasáž, a to Pařížská ulička, ve které se objevily první obchody s módou.⁴

Změny byly také v dopravě ve městech, začala se objevovat dráha omnibusu a koňky, později elektrické tramvaje. *„Poté, co vyrostla řada továren v průmyslových čtvrtích hlavního města, jako byl Karlín, Holešovice, Smíchov a Žižkov, se síly soustředily na změnu standardu městského bydlení. Začaly se budovat velké stavby – nové nájemní domy, regulace vltavského koryta, které bránilo záplavám a umožňovalo splavnění, založení vodovodní a kanalizační sítě, zřízení centrálních jatek v Holešovicích a také výstavba tramvajových tratí, jež se pak dále rozšiřovaly. Vyrostly první obchodní domy, například Novákův ve vnitřní Praze v roce 1903 a na Letné roku 1908, a další reprezentační budovy, jako byl Obecní dům, Hlavní nádraží, Vinohradské divadlo, i nové obchodní ulice, sbíhající se k pražskému Zlatému kříži v dolní části Václavského náměstí s navazujícími ulicemi.“*⁵ Postupně byla do nájemních domů zavedena voda, a to jak do jednotlivých pater, tak do bytů nájemníků s možností vystavění koupelen se splachovacím záchodem, dále pak elektrické osvětlení a v některých domech dokonce šachty pro výtah.⁶ U nájemních domů měli obyvatelé zprostředkovanou i travnatou plochu se zahrádkami pro pěstování zeleniny a kde byl také často odpočinkový altán.⁷

¹ Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.*, Praha 1996, s. 10.

² Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Jak se žilo za časů...*, s. 10.

³ Marcela EFMERTOVIČOVÁ, *České země v letech 1848-1918*, Praha 1998, s. 316.

⁴ Marcela EFMERTOVIČOVÁ, *České země...*, s. 317.

⁵ *Tamtéž*, s. 319.

⁶ *Tamtéž*, s. 320.

⁷ *Tamtéž*.

Zámožní měšťané žili zpravidla ve velkém bytě, kam se vešli rodiče a děti společně s příbuznými, babičkami, dědečky, bratřenci, kteří mohli studovat ve velkoměstě nebo sestřenice, které hledaly ve městě ženicha.⁸ V dalším pokoji nebo v kuchyni přespávaly služky, kuchařky nebo vychovatelky, i přesto měl každý člen rodiny v bytě svůj prostor, kde trávili většinu času a např. pro děti byl vstup zakázán do otcovy pracovny nebo ložnice rodičů.⁹ „Byt pro mnohé měšťany neznamenal jen prostor k bydlení, ale také k práci. Zejména drobní živnostníci a řemeslníci se dlouho a vytrvale bránili modernímu trendu, který vykazal práci a odpočinku různý čas a různý prostor. Provozovat živnost doma mělo dlouhou tradici a jistě i mnohé výhody, ovšem jen do té doby, než se výroba rozšířila a dokud nevyžadovala nové postupy a zařízení. Moderní velkovýroba se zpravidla s domácím prostředím už vůbec neshořela.“¹⁰

1.2 Tisk

Secese se nesmazatelně promítla do grafiky. Tiskařství bylo na začátku 19. století jediným prostředkem pro šíření informací, postupně se vytvořily další prostředky pro šíření zpráv – telegraf, telefon, gramofon, psací stroj nebo fotografie. Zájem o tiskařskou práci však neochabl, ale logicky na ní byly kladeny větší požadavky.¹¹ Mezi lety 1890 a 1900 se začaly na ulicích a reklamních plochách objevovat plakáty – některé velmi pestré, jiné střídmější. Plakáty vznikaly kvůli reklamě, ale odrážely se v nich dobové trendy, proto jsou secesní plakáty stejně ceněné jako výtvarná díla. Plakáty a secese vznikly přibližně ve stejné době a díky nim, se secese tak rychle rozšířila.¹² Na přelomu 19. – 20. století se tisk z výšky, z plochy i z hloubky zmechanizoval a došlo k zprůmyslnění. „Od sklonku 19. století se uplatňovaly řádkové sázecí stroje zn. Linotype, Typograph a Monoline, nakupované v Německu, český Rototype, vyrobený F. Schimmelem, který se svými sázecími stroji později dobyl Francii, a rotační ofsetové stroje. Jako pohonných strojů se v tiskařství užívalo parních strojů, plynových motorů a později elektromotorů.“¹³ Tiskařství bylo schopné se vyrovnat s rozšířeným sortimentem a se zvýšenými požadavky a s novou skladbou tiskovin – veškerá novinářská a časopisecká produkce, kalendáře, mapy, výroba knižní, odborné i všeobecné, informačních a reklamních brožur a letáků.¹⁴

⁸ Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Jak se žilo za časů...*, s. 69.

⁹ *Tamtéž*.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 72.

¹¹ Marcela EFMERTO VÁ, *České země...*, s. 405.

¹² Judith MILLER, *Secese – průvodce pro sběratele*, Praha 2004 s. 207.

¹³ Marcela EFMERTO VÁ, *České země...*, s. 406.

¹⁴ *Tamtéž*.

Knihtisk zůstal nadále nejrozšířenější tiskovou technikou. Litografie se uplatnila zejména v české umělecké grafice 90. let, stejně jako světlotisk. Heliogravura se využívala při reprodukci výtvarných děl na přelomu 19. a 20. století. K největším nakladatelským domům v českých zemích patřilo Ottovo nakladatelství, založené v roce 1871.¹⁵ Dalšími nakladatelstvími byly domy Františka a Antonína Řivnáčových, Františka Borového, Jana Laichtera, Josefa Richarda Vilímka, který vydával *Humoristické listy*, Františka Topiče, Melantrich a další.¹⁶ Novináři vycházeli ráno do ulic a získávali čerstvé zprávy, nad textem se pak sešla redakční rada novin, která měla za úkol schválit nebo neschválit článek do tisku. Pokud byl článek schválen, tak následovala práce pro tiskaře – rozdělovala se na tři fáze: zhotovení tiskových forem, vlastní tisk a dokončovací práce.¹⁷ Rozdíly v přípravě textu byly dány různými tiskovými technikami, např. knihtisk neboli tisk z výšky je nejstarší tiskovou technikou a jako tiskovou formu využíval vystouplý tisknoucí reliéf. „*Při hlubotisku, tisku z hloubky, byly všechny tisknoucí plochy rozděleny na velký počet prvků vyhloubených v poměděném povrchu formového (tisknoucího) válce. Řídká barva, do níž byl formový válec ponořen, byla z hladkého povrchu válce stírána stěračem. Z vyhloubených prvků, v nichž barva ulpěla, byla tlakem přenášena na potiskovaný materiál.*“¹⁸ Tisk z plochy – světlotisk, autotypie, heliogravura, chemigrafie, jeho tiskovou plochu tvořila chromovaná želatina na skle, na kterou byl vykopírován tónový negativ a vodou vyvolán.¹⁹ Místa, která byla světlem více nebo méně utvrzená pak přenesla tlakem barvu. Nabobtnalá místa vodou ji odpudila a netiskla, přičemž množství přenášené barvy záviselo na stupni utvrzení želatiny. Dalším tiskem z plochy je ofset, který se vyvinul z litografie. Ofsetové tiskové formy měli jak tisknoucí, tak netisknoucí prvky v jedné rovině, a to bez reliéfu.²⁰

Další techniky jsou sítotisk, způsob průtisku barvy skrz šablonu na papír, karton nebo na textilní materiály, flexografie – tisk z výšky na kotoučový materiál pružnými válcovými tiskovými formami pomocí řídkých a rychle schnoucích barev.²¹

¹⁵ Marcela EFMERTOVIÁ, *České země...*, s. 406.

¹⁶ *Tamtéž*, s. 406-407.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 407.

¹⁸ *Tamtéž*.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 407-409.

²⁰ *Tamtéž*, s. 409.

²¹ Marcela EFMERTOVIÁ, *České země...*, s. 409.

Hlavními vydavatelskými centry v českých zemích byly: Praha, Hradec Králové, Plzeň, Pacov, Mladá Boleslav, Jilemnice, Rokycany, Brno, Stará Říše, Olomouc, Velké Meziříčí, Telč a Prostějov.²²

1.2.1. Časopisy přelomu 19. a 20. století ovlivněné secesí

V 19. století se často setkáváme s periodiky zaměřenými na humor, tzv. humoristický tisk. Takovéto časopisy byly většinou ilustrované. Některá vyobrazení se dají považovat za umělecká díla, protože redakce se v této době předháněly, které zaměstnají lepší ilustrátory, jejich vyobrazení navazovaly na tehdejší dobu. Z těchto periodik se mohou nejlepšími počátky pyšnit *Humoristické listy* Josefa Richarda Vilímka staršího. Ty začaly vycházet už v roce 1858, obrazovou část měl tehdy na starost František Karel Kolár.²³ V roce 1864 byly *Humoristické listy* zastaveny a místo nich vycházel *Bič*, *Blesk* a *Rolničky*.²⁴ Do roku 1901 měly *Humory* jako ilustrátora Karla Krejčíka, ten ve stejné době působil i v časopisu *Šípy*, proto jsou si tato dvě periodika podobná. V 90. letech je v *Humorech* patrná čím dál tím větší strnulost v obsahu i v ilustracích.²⁵

Dalším humoristickým tiskem byla brněnská *Rašple*, tedy humoristicko-satirický list dělnického lidu. *Rašple* vycházela jako měsíčník od roku 1890, spolupracoval s ní Mikoláš Aleš, který např. odmítl působit v periodiku *Šípy*. Jeho působnost zde ale byla jen v době prvního ročníku.²⁶ Na rozdíl od jiných časopisů, *Rašple* vycházela od roku 1894 v barvě a už od toho neustoupila.²⁷ V roce 1908 došlo k modernějšímu zpracování časopisu, zlepšila se kvalita tištěného papíru i podoba ilustrací. Také byl změněn podtitul – List politicko-humoristický.²⁸

²² *Tamtéž*, s. 410.

²³ Václav FRONK, *Sebereflexe...*, s. 14.

²⁴ *Tamtéž*, s. 15.

²⁵ *Tamtéž*, s. 16-17.

²⁶ *Tamtéž*, s. 18.

²⁷ *Tamtéž*.

²⁸ *Tamtéž*, s. 32.

V Praze v 90. letech 19. století vycházel další sociálně demokratický satirický časopis, a to *Bič*, obrázkový list pro zábavu, satiru, sociální vědu a politiku.²⁹ *Bič* byl čtrnáctideník, který vycházel od roku 1890 do 1893, na konci své působnosti se redakce přestěhovala do Českých Budějovic.³⁰

I v Plzni měli svůj humoristický tisk – čtrnáctideník *Žumberu*, který vycházel od roku 1892 do policejního zásahu v roce 1895, ale plynule na něj navázal *Satan*, Humoristicko-satirický list pracujících tříd, který ale působil jen rok.³¹

„*Vůči sociální demokracii se na konci 90. let vymezuje hnutí národních dělníků, zárodek pozdější strany národně sociální. Jejich časopis Hrom byl založen v Brně v listopadu 1899 jako měsíčník s podtitulem Satyrický list české demokracie. V srpnu následujícího roku byla redakce přemístěna do Prahy, ještě předtím byl podtitul upraven na Humoristicko-satyrický list české demokracie.*“³²

V dubnu roku 1898 začaly vycházet pražské *Petrklíče*, byl to čtrnáctideník a v čele stál Václav Hrbek.³³ *Petrklíče* v mnoha ohledech předběhly svou dobu, měly snahu měřit se se světovým tiskem, což se nakonec nestalo, i kvůli jejich krátké působnosti.³⁴ Jedním z jejich průkopnických vlivů bylo moderní výtvarné zpracování, už kvůli secesnímu titulu nebo několika kvalitním barevným ilustracím.³⁵

S obdobným zaměřením jako zmiňované *Petrklíče* se na počátku 20. století reprezentoval časopis *Šibeničky*. Redakce sídlila v Řečkovících u Brna, periodikum vycházelo v letech 1906 – 1907. *Šibeničky* byly tištěny na nekvalitním papíru, vycházely nepravidelně, po stabilizování zázemí z nich stal čtrnáctideník³⁶

Časopis *Kopřivky*, List satirický na jaře roku 1909 odsunul *Rašpli* na druhořadé postavení. V Praze vycházely každý druhý čtvrtek, v Brně pak měsíčně.³⁷ Časopis měl dva hlavní ilustrátory, a to Václava Hübschmanna a Karla Vavřinu, dále přispívali Lada nebo Stroff. *Kopřivky* se také věnovaly např. módě, i přesto že to byl politický deník.³⁸

²⁹Václav FRONK, *Sebereflexe...*, s. 18.

³⁰*Tamtéž*, s. 18-19.

³¹*Tamtéž*, s. 19.

³²*Tamtéž*.

³³*Tamtéž*, s. 29.

³⁴*Tamtéž*, s. 30.

³⁵*Tamtéž*.

³⁶*Tamtéž*, s. 32.

³⁷Václav FRONK, *Sebereflexe...*, s. 32.

³⁸*Tamtéž*, s. 33.

Přehled časopisů:

Bič, obrázkový list pro zábavu, satiru, sociální vědu a politiku. Praha, České Budějovice 1890 – 1893.³⁹

Humoristické listy, humoristický časopis. Založen v roce 1858, vydavatel a redaktor J. R. Vilímek. V roce 1858 zastaven, obnoven v roce 1859. Roku 1863 znovu zastaven a nahrazen časopisy *Bič*, *Rolničky*, *Jiskra*, *Důtky*, *Blesk*.⁴⁰

Hrom, humoristicko-satirický list české demokracie, Brno 1900.⁴¹

Ilustrovaný Kurýr, staročeský deník. Vznikl z přílohy deníku *Hlas národa* v roce 1892.⁴²

Jaro, sociálně demokratický časopis pro děti. Založen z podnětu soc. dem. učitelů. Praha 1907 – 1914.⁴³

Kopřivy, sociálně demokratický satirický čtrnáctideník. Praha 1909 – 1931.⁴⁴

Náš domov, obrázkový časopis zábavný a poučný, Olomouc, Zábřeh, Prostějov, Brno 1898 – 1918.⁴⁵

Náš směr, list pro kreslení a výchovu umění pro všechny druhy škol. Brno 1910.⁴⁶

Nový kult, sborník pro umění, politiku a život. Anarchistická revue, Praha, Vídeň 1897 – 1905.⁴⁷

Paleček, humoristický týdeník obrázkový. Praha 1872 – 1887. Od roku 1883 politický časopis, příloha *Šotek* (1883).⁴⁸

Petrklíče, čtrnáctideník vycházející od roku 1898 v Praze.⁴⁹

Rašple, humoristicko-satirický časopis. Brno 1890 – 1924.⁵⁰

³⁹Milena BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky. I. Díl. Český periodický tisk do roku 1918.* Praha 1981, s. 238.

⁴⁰*Tamtéž*, s. 241.

⁴¹Margita REHÁKOVÁ, *Soupis komunistického a dělnického tisku 1870-1938*, Praha 1974, s. 61.

⁴²Milena BERÁNKOVÁ, *Dějiny...*, s. 241.

⁴³*Tamtéž*.

⁴⁴*Tamtéž*.

⁴⁵Milada WURMOVÁ, *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848–1918*, Brno 1955, s. 49.

⁴⁶Milada WURMOVÁ, *Soupis...*, s. 50.

⁴⁷*Tamtéž*, s. 243.

⁴⁸*Tamtéž*, s. 244.

⁴⁹Václav FRONK, *Sebereflexe české společnosti. Přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*, Praha 2011, s. 29.

⁵⁰Milada WURMOVÁ, *Soupis...*, s. 245.

Rudé květy, socialisticko-demokratický časopis pro zábavu a poučení. Praha 1901 – 1915.⁵¹

Satan. Orgán všech pekelníků a pekelnic v širším světě, humoristicko-satirický časopis pracujících tříd, Plzeň 1895-1896.⁵²

Šibeničky, satirický časopis, Brno 1905-1907.⁵³

Šlehy, satiricko-politický list strany sociálně-demokratické, Praha 1898-1901.⁵⁴

Šotek, Humoristicko-satirický časopis. Uherské Hradiště 1893.⁵⁵

Žumbera, ilustrovaný satirický časopis sociálně demokratický. Plzeň 1892 – 1895.⁵⁶

1.3 České výtvarné umění přelomu 19. a 20. století

Secese reagovala na průmyslovou revoluci a s ní rostoucí průmyslovou výrobu, kdy masová výroba textilu či nábytku ztrácela svou hodnotu.⁵⁷ Secese pronikla do všech těchto odvětví – nábytek, textil, sklo, keramika, šperky, sochy, architektura, malířství, plakáty i grafika. Inspirace byla čerpána z přírody, kvalita zpracování a technická zručnost byly doplněny neobyčejnou fantazií a tvořivostí.⁵⁸ Přelom 19. a 20. století byl převratem v českém výtvarném umění, především díky početné generaci malířů a sochařů, architektů i dekorativních umělců.⁵⁹ „Na jaře roku 1898 otevřel v místnostech pražského Topičova salónu svou první výstavu Spolek výtvarných umělců Mánes, který se stal jádrem generačního seskupování. Na zahájení přednesl předseda spolku, sochař Stanislav Sucharda, kolektivně připravený projev, v němž řekl, že výstava je „rozhodně korporativní vystoupení naší mladé výtvarnické generace, hlásí se k praporu moderního umění“.⁶⁰ V tomto období byla příroda zase brána jako prostředek k pravému umění, jako ta nejlepší učitelka. Modernost a naturalistická orientace se tak staly hlavními body názoru této mladé generace. Původní pojem secese nebyl totiž umělecký, ale morální, přičemž umělci kladli odpor vůči eklektismu a falešnému idealismu.⁶¹

⁵¹ *Tamtéž*.

⁵² Margita REHÁKOVÁ, *Soupis komunistického a dělnického tisku 1870-1938*, Praha 1974, s. 155.

⁵³ Margita REHÁKOVÁ, *Soupis...*, s. 177.

⁵⁴ *Tamtéž*, 178.

⁵⁵ Margita REHÁKOVÁ, *Soupis...*, s. 72.

⁵⁶ *Tamtéž*, s. 247.

⁵⁷ Judith MILLER, *Secese – průvodce pro sběratele*, Praha 2004, s. 8.

⁵⁸ Judith MILLER, *Secese...*, s. 8.

⁵⁹ Petr WITTLICH, *Česká secese*, Praha 1982, s. 7.

⁶⁰ *Tamtéž*.

⁶¹ *Tamtéž*.

Secese se dá definovat jako reakce proti průmyslové civilizaci, umění, které se dovolávalo k symbolismu a usilovalo o sblížení s přírodními formami. „*Jeho základní rysy charakterizoval Arthur Heygate Mackmurdo, podle něhož se umění nezakládá na otrockém napodobování přírody, ale na imaginativním tvoření, čerpajícím své symboly z přírody. V porovnání s nepřirozeností akademismu a eklekticismu představovala secese snahu o osvobození ve jménu života a pravdivosti.*“.⁶² Nejvýraznějším grafikem a tvůrcem secesních plakátů v českých zemích byl Alfons Mucha, který je i uznávaným světovým umělcem. Právě Mucha měl na přelomu 19. a 20. století v Paříži takový úspěch, že se secesi přezdívalo „*styl Mucha*“.⁶³ Ve svých plakátech zobrazoval mladé krásné dívky, smyslné a zároveň idealizované, které měly bohaté zvlněné a stylizované vlasy. Muchovy ženy na plakátech měly šaty ze vzácných látek a byly zdobeny velice dekorativními šperky. Jeho plakáty připomínají vitráže, kvůli květům a ornamentům, které kompozičně doplňovaly vyobrazené dívky. Kompozičně podobné plakáty tvořil Mucha i pro tehdejší herečku Sarah Bernhardt, což ho proslavilo.⁶⁴

Řada českých malířů a kreslířů přispívala do redakcí časopisů svými ilustracemi. Karel Krejčík pracoval jako kreslíř v mnoha časopisech, např. v *Humoristických listech*, *Palečkovi*, *Světozoru* nebo *Šotkovi*.⁶⁵ Mimo prostředí českých zemí spolupracoval i s většinou středoevropských listů.⁶⁶ Kreslíř Lád'a Novák působil na sklonku století v *Palečkovi*, *Světozoru* nebo *Švandovi dudákovi*.⁶⁷ Mikoláš Aleš debutoval svými kresbami v časopise *Paleček*, později spolupracoval i se *Šotkem* a *Švandou dudákem*.⁶⁸

⁶² José PIJOAN, *Dějiny umění*. 9, Praha 1991, s. 55.

⁶³ José PIJOAN, *Dějiny umění*. 9, Praha 1991, s. 55.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 93.

⁶⁵ Adolf HOFFMEISTER, *Sto let čadské karikatury*, Praha 1955, s. 192.

⁶⁶ *Tamtéž*.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 192-193.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 177.

2. Promítnutí secese v tisku

Secese byla poslední univerzální sloh, pronikla do všech odvětví umění. V tisku se objevovala v titulcích v podobě písma. Dále v ilustracích, a to jak ornamentálností a květinovými vzory, tak módou zobrazovaných žen a mužů. Za secese byl nejvíce uznávaný fenomén plakátů, jsou považovány za umělecká díla a v novinách se objevují v reklamě spolu s inzeráty.

2.1 Písmo

Na přelomu 19. a 20. století, kdy se u nás začíná projevovat secese, se písmová tvorba podřizovala dekorativnosti plochy tvořené nápisem i dekorativnosti plochy předem dané a nápisem členěné. V různých secesních písmech se rozvíjely tahy písmen nezávazně podle vzoru popínajících se rostlin.⁶⁹ „Čitelnost ustoupila působivosti neobvyklého účinku, jednotlivý řád tvarování abecedy ustoupil volnému vyvažování tvarů jednotlivých znaků jen podle citu a vkusu navrhovatele.“⁷⁰ Tento individuální přístup navrhovatele měl úspěch v hlavních nápisech, který sloužil jako upoutávka v krátkých sděleních na plakátech nebo v reklamách.⁷¹ Ne vždy se ale v novinách objevuje typicky secesní písmo, šlo jen o jeho napodobení, bylo snadno čitelné a čtivé.⁷² Menší uplatnění secesní písmo najde v delších textech, proto máme z této doby málo ucelených domyšlených abeced.⁷³ Dobře známé je písmo významného secesního umělce Alfonse Muchy.⁷⁴ Secesní plakát se stává pojmem, získává si respekt, nachází svá témata: barvy, ornamenty, písmo. Vzniká dokonce originální kategorie akcidenčních písem 19. století.⁷⁵ Toto písmo bylo úspěšné díky své novosti a originalitě. Vzniklo kvůli problému s velkým množstvím výroby a potřeby propagace za doby anglické průmyslové revoluce.⁷⁶

⁶⁹Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 98.

⁷⁰Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo...*, Praha 1974, s. 98.

⁷¹*Tamtéž.*

⁷²Lenka ZDRÁHALOVÁ, *Secesní písmo v teorii a praxi*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008, s. 67, dostupné online (http://theses.cz/id/dwh1hb/downloadPraceContent_adipIdno_6375), [citováno k 18. 1. 2017].

⁷³Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo...*, Praha 1974, s. 98.

⁷⁴*Tamtéž.*

⁷⁵Daniel KORÁB, *Písmo ve výtvarné tvorbě*, Praha 2014, s. 84.

⁷⁶Lenka ZDRÁHALOVÁ, *Secesní písmo v teorii a praxi*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008, s. 22, dostupné online (http://theses.cz/id/dwh1hb/downloadPraceContent_adipIdno_6375), [citováno k 18. 1. 2017].

Akcidenční písmo se rozděluje do několika forem, je buď holé, nebo dekorované různými způsoby. Těmi jsou myšleny dva hlavní grafické vzory, tím se písmo rozděluje na plošné a trojrozměrné.⁷⁷ Akcidenční písma plošná jsou např.: písma plná, obrysová, dvoj obrysová, obtažená, dekorovaná a ilustrační. Akcidenční písma trojrozměrná: písma stínovaná, dvojmo stínovaná, uvnitř stínovaná a další.⁷⁸

Kolem roku 1900 se ale spíše setkáváme s osobitými písmi smíšenými. Příkladem takového písma je sestavená abeceda z Muchových plakátů, tzv. plakátové secesní písmo smíšené – směs antikvových, groteskových, intalienkových a kurzivních písem.⁷⁹ Antikva a italika jsou vývojově nejstaršími formami. Ze začátku se psaly pouze velkou abecedou, později byla využita i malá abeceda. Po těchto formách písma se začala používat egyptienka.⁸⁰ „*Od tučné antikvy se lišila tím, že její atraktivnost byla zvýšena ztučením silných tahů klasicistické antikvy a zesílením i slabých tahů a plochých serifů.*“⁸¹

Toskánka byla dalším typem písma, navazovala na egyptienku a italienku.⁸² Její kresba byla postavena na starodávném principu, který byl používán již ve starověku. Jedná se o štěpení serifů a dřiků. Toskánky rozeznáváme antikvové, italienkové, egyptienkové a další.⁸³ Toskánka se ve všech svých formách udržela až do konce 19. století, potom ji nahradila secesní toskánska – všechny její tvary změkly a staly se neurčitými.⁸⁴

Další druh secesního písma jsou grotesky, které byly egyptienky bez serifů. Od poloviny 19. století se grotesky používaly v různých tučných variantách písmové kresby.⁸⁵ Stejně jako ostatní již zmiňovaná akcidenční písma byly i grotesky označovány za úpadkové.

Od počátku 20. století se v typografii křížily dvě formy písma, a to grotesky a antikvy. Tento druh písma se nazýval groteskantikva.⁸⁶

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 23.

⁷⁸ *Tamtéž*.

⁷⁹ Daniel KORÁB, *Písmo ve výtvarné tvorbě*, Praha 2014, s. 84.

⁸⁰ Lenka ZDRÁHALOVÁ, *Secesní písmo v teorii a praxi*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008, s. 24, dostupné online (http://theses.cz/id/dwh1hb/downloadPraceContent_adipIdno_6375), [citováno k 18. 1. 2017].

⁸¹ *Tamtéž*.

⁸² *Tamtéž*, s. 25.

⁸³ *Tamtéž*, s. 25.

⁸⁴ Lenka ZDRÁHALOVÁ, *Secesní písmo v teorii a praxi*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008, s. 25, dostupné online (http://theses.cz/id/dwh1hb/downloadPraceContent_adipIdno_6375), [citováno k 18. 1. 2017].

⁸⁵ *Tamtéž*.

⁸⁶ *Tamtéž*, s. 26.

2.2 Reklama

Spolupráci reklamy s uměním lze doložit na samých počátcích obchodní propagace. Před první světovou válkou byla reklama tvořena především obrazem a slovem. Typický příklad blízkého soužití světa obchodu a umění představovala plakátová tvorba. Ta dokonce získala, alespoň pro některá svá díla, punc uznávané umělecké tvorby.⁸⁷ Reklama se také zasloužila o rozvoj novin jako masmédia. Dále si na tisku vyzkoušela své možnosti a získala zkušenosti, jak je nejlépe využívat.⁸⁸

Zisk novin jako masových médií se neodvíjel od samotného prodeje, ale z inzerce.⁸⁹ Finanční prostředky pocházející z reklamy byly od nynějška hlavním zdrojem zisku. Spotřební zboží bylo třeba prodat zákazníkovi, o úspěchu nabízeného zboží nerozhodovala ani tak cena produktu, jako jeho reklama. Díky reklamě získala tištěná média zcela novou úlohu. Noviny totiž mohly být vysoce ziskové i tehdy, pokud jsou prodávány za cenu, která je nižší než výrobní náklady. Vzniklý rozdíl a nadto i zisk měla zaplatit právě reklama. Nízká cena nalákala řadu čtenářů, proto noviny začaly být vydávány v dosud nevídaných nákladech, a to nalákalo zadavatele inzerce.⁹⁰

Luxusní zboží, parfémy, módní oblečení, tabákové výrobky si na rozdíl od nabídky sortimentu pro venkov žádalo moderní, tedy secesní zpracování.⁹¹

Pokud jde o inzeráty v novinách, jejich velikost ovlivňovaly finanční prostředky inzerujícího. Tady platí, že čím větší inzerát, tím účinnější, ale i malý inzerát s pečlivou úpravou může posloužit svému účelu. Jednotlivé inzeráty bývají ohraničeny, orámovány silnějšími čarami a některé jsou ozdobené kresbami.⁹² *„Zvláště účinnou a pěknou ozdobou inserátů jsou kresby, vyobrazení. Případná, rázovitá kresba může na první pohled pozornost upoutati. Ovšem – nestačí k tomu jakákoliv dřevorytina nebo běžné kliché, jež mají tu a tam tiskárny na skladě, je potřebí, aby inserující dal si ji zvláště pro sebe nakreslit, a to dobrým, zkušeným umělcem.“*⁹³

⁸⁷Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Zlaté časy české reklamy*, Praha 1999, s. 174.

⁸⁸Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Zlaté časy...*, Praha 1999, s. 170.

⁸⁹Pavel VEČEŘA, *Úvod do dějin tištěných médií*, Praha 2015, s. 103.

⁹⁰Pavel VEČEŘA, *Úvod do dějin...*, Praha 2015, s. 103.

⁹¹Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Zlaté časy...*, Praha 1999, s. 196.

⁹²Zdenko ŠINDLER, *Moderní reklama*, Praha 1906, s. 36, dostupné online (<http://eod.vkol.cz/ii633551/ii633551.pdf>), [citováno k 18. 1. 2017].

⁹³*Tamtéž.*

2.3 Ilustrace, grafika

Vůbec nejdokonalejší vyjádření našla secese v grafickém umění, secesní vášeň pro zvlněné křivky a výrazné kontury se v grafice mohla plně rozvinout.⁹⁴ Hlavním znakem secese je ornamentálnost, přičemž ornament není něčím přidaným, co jen doplňuje nebo zdobí, ale je samotnou podstatou secesního umění. S ornamentálností souvisí linie a plošnost. Secesní linie je plynulá a vlnicí se křivka, která vyvolává dojem pohybu v ploše a její jednotvárnost se vyrovnává barevností.⁹⁵

V určitých směrech umění bylo paradoxem, že snaha malířů, která byla stále dekorativnější a abstraktnější, měla vliv na objev dekorativního prvku v grafice. Symbolismus, jakožto hnutí zahrnující malíře i spisovatele, podpořil setkání obou skupin se secesí prostřednictvím ilustrace.⁹⁶ Literární náměty a narážky byly běžné a přispěly ke vzniku skutečné ilustrace. Vše bylo součástí obecného posunu od realismu v umění k fantazii a stylizaci, což byly podněty skrývající se za secesní dekorací.⁹⁷ Stylizace, jako pojem vznikl a rozšířil se právě v období secese. Secese chtěla překonat tradiční ornamentiku historických slohů, obrací se tedy k přírodním tvarům, které upravuje podle zásad proporcionality a eurytmie.⁹⁸

Grafická díla odkazovala nejen k literatuře, ale i k malířství, hudbě a k smyslovému vnímání chutí a vůní, ilustrace se tak přiblížila k ideálu všeobsahujícího díla.⁹⁹ V této době se nejvíce grafické umění promítlo do plakátu, rychle se staly módou. Postupně byla zdůrazňována umělecká stránka. Rozvoj barevné litografie přispěl k masovému rozšíření plakátu. Litografie umožnila distribuci velkých sérií jednoho designu.¹⁰⁰

⁹⁴Linda SKOTÁKOVÁ, *Ornament v secesním užitém umění*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2006, s. 49, dostupné online (http://is.muni.cz/th/145959/ff_b/bakalarka_N.pdf), [citováno k 18. 1. 2017].

⁹⁵Bohumír MRÁZ – Marcela MRÁZOVÁ, *Secese*, Praha 1971, s. 13.

⁹⁶William HARDY, *Secese*, Praha 1997, s. 110.

⁹⁷*Tamtéž*, s. 111.

⁹⁸Bohumír MRÁZ – Marcela MRÁZOVÁ, *Secese*, Praha 1971, s. 13.

⁹⁹Linda SKOTÁKOVÁ, *Ornament v secesním užitém umění*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2006, s. 50, dostupné online (http://is.muni.cz/th/145959/ff_b/bakalarka_N.pdf), [citováno k 18. 1. 2017].

¹⁰⁰*Tamtéž*, s. 51.

Právě ženy hrály dominantní roli na většině plakátů, secesní žena byla smyslná a vyzývavá. Plakát měl často symbolický podtext a někdy až erotický náboj.¹⁰¹ Významný dekorativní prvek byly vlasy, např. v dílech Alfonse Muchy se staly samostatným ornamentem.¹⁰²

2.4 Móda v ilustracích

Secese se vyznačuje inspirací v motivech japonských a čínských tradic. Používaly se přírodní materiály, jako např. hedvábí. Žádanou částí oděvů se staly hedvábná kimona a župany. Takto zvýšená spotřeba hedvábí vyústila v posledním desetiletí 20. století k vytvoření tohoto produktu umělou cestou.¹⁰³

Na přelomu století byl nejvýraznějším prvkem v dámské módě klobouk. Začátky tohoto trendu zaznamenáváme již v 90. letech 19. století, jeho vrchol přišel až v roce 1907.¹⁰⁴ Klobouk se stává symbolem pro obecnou změnu vztahu ke spotřebě, česká společnost totiž podlehla luxusu.¹⁰⁵ Jako dobový výstřelek se dá zmínit dámská kalhotová sukně, která znamenala šokující narušení staletých symbolických hranic mezi mužem a ženou.¹⁰⁶ Móda se netýkala jen oblečení, ale i celkového fyzického vzhledu dam. „Zatímco dříve nebyla přiměřená otylost jako výraz dobrých majetkových poměrů a vitality na závadu, moderní žena začíná programově hubnout.“¹⁰⁷ Na ilustracích jsou mladé ženy zobrazovány jako štíhlé, na rozdíl od jejich patřičně zaoblených matek.¹⁰⁸

V secesi vzniká nový ideál ženy-květiny, což souviselo se zálibou v dekorativní výzdobě a využívají se rostlinné motivy.¹⁰⁹ Žena-květina je oblečená do šatů, které svým tvarem připomínají umělé květiny, proto je v tomto období oblíbený tvar orchideje, která i živá svým tvarem působí poněkud uměle.¹¹⁰

¹⁰¹Tamtéž.

¹⁰²Tamtéž.

¹⁰³Od biedermeieru k secesi: odívání v letech 1818-1918 : katalog k výstavě, Okresní muzeum ve Vysokém Mýtě 21.5.-23. 7. 2000. Vysoké Mýto: Okresní muzeum, 2000, s. 7.

¹⁰⁴Václav FRONK, *Sebereflexe české společnosti. Přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*, Praha 2011, s. 166.

¹⁰⁵Václav FRONK, *Sebereflexe...*, Praha 2011, s. 166.

¹⁰⁶Tamtéž.

¹⁰⁷Tamtéž, s. 168.

¹⁰⁸Tamtéž, s. 168.

¹⁰⁹Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 111.

¹¹⁰Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba...*, Praha 2006, s. 111.

*Ženský oděv měl esovitou linii, která byla tvarovaná korzetem. „Historizující tendence se nyní uplatňují nadměrným užíváním ornamentů a zdobných technik na různých materiálech, hojně kombinovaných a vrstvených na jednom oděvu, stejně jako v oděvních detailech, doplňcích a ozdobách (vyšíváných i krajkových), připomínajících různé styly od doby Marie Stuartovny přes Marii Antoinettu až k biedermeieru.“*¹¹¹ Změnu stylu ale stále ovlivňuje majetek, protože oblečení zůstává finančně nákladné. Důraz byl kladen na štíhlý pas, útlé boky a tvarování poprsí. Nejdůležitější požadavek bylo ploché břicho, korzet byl tedy proto ještě delší a vyšší. Celková linie se směrem dolů rozšiřuje za pomoci spodniček, na počátku 90. let se sukně zkracuje, ale brzy se zase prodlužuje až k zemi a znovu se objevuje vlečka.¹¹² Od roku 1893, kdy je linie nejužší, dochází ke změně nového střihu sukně, a to jak zvonového, tak kolového se vkládanými díly nebo s hlubokými sešitými sklady, které jsou v dolní části rozpuštěny. Teprve na konci století dochází k celkovému uvolnění. Oblečení s dlouhými sukněmi, ale nebylo příliš praktické.¹¹³ Ve snaze vytvořit praktičtější oděv, začala se nosit kombinace sukně a blůzy. Oblečení bylo pohodlné, variabilní a elegantní. Blůzy byly volné a z průhledného materiálu a hlavně nebyl potřeba korzet. Tento komplet nosily ženy všech společenských vrstev.¹¹⁴ Pokud jde o účes, tak i na ten nejjednodušší si ženy musely vypomáhat příčesky. Vlasy se nosily uprostřed rozdělené, lehce kadeřené, vpředu nad čelem tupírováním lehce zdvižené, vzadu svázané do uzlu.¹¹⁵ Na přelomu století se začíná tvarovat klasická dámská kabelka. Většinou měla podobu větší peněženky, buď s pevným uzávěrem, nebo jen stahovaná na šňůrku.¹¹⁶ Slunečníky a deštníky byly výrazně vyklenuté a rozměrné, v roce 1903 dosahovaly největší míru ozdobnosti. Byly potažené hedvábím nebo bílým plátnem a často doplněné krajkou. Jejich držadla dostávají podobu zvířecích hlav, které byly vyřezávané ze vzácných dřevin.¹¹⁷ Dámské rukavičky byly z kůže různých barev a pro večer byla kůže z divokých zvířat nebo byly rukavičky semišové. Za secese stoupla obliba vějířů z bílého pštrosího peří nebo marabu jako součást plesové toalety.¹¹⁸ „*Se zlevněním barevného tisku vznikají jednoduché papírové vějíře, upomínkové i reklamní (připomínají světové výstavy, proslulá divadelní představení apod.)*“¹¹⁹

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 116.

¹¹² Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 117.

¹¹³ *Tamtéž*.

¹¹⁴ *Tamtéž*, s. 121.

¹¹⁵ *Tamtéž*, s. 129.

¹¹⁶ *Tamtéž*, s. 138.

¹¹⁷ *Tamtéž*, s. 138–139.

¹¹⁸ *Tamtéž*, s. 139.

¹¹⁹ *Tamtéž*.

Za doby secese byly oblíbené pestré šperky, zdobené květinovými ornamenty, v kombinaci zlata a emailu nebo zlata a drahých kamenů.¹²⁰

Muži si na přelomu století pokládali otázky, kdy si obléknout sako, kdy frak, kdy žaket a kdy smoking. V určitých kruzích to bylo vnímáno, jako základní otázka.¹²¹ Pro slavnostní příležitosti se hodil nejvíce frak a ve stejné barvě kalhoty s vestou.¹²² Košile i vázanka byly čistě bílé.¹²³ Konzervativní muži nosili košili s tuhým a většinou stojatým límcem, byl odpínací kvůli snadnějšímu žehlení.¹²⁴ Přetrvává také obliba volného kabátu, který byl dlouhý až ke kolenům nebo i delší. V zimě byl šitý z tmavých a v létě ze světlých látek.¹²⁵ Za secese je péče o vlasy ovlivňována nadměrným používáním pomády. Současně s vlasy se formovaly i vousy. Mnozí muži kladli velký důraz na pěšinku pečlivě uprostřed nad čelem nebo na straně. Úpravy v této době jsou velmi individuální, nelze tedy mluvit o jednotném stylu.¹²⁶ Pokud jde o pokrývku hlavy, tak nejběžnější byl měkký klobouk, nosil se ale i cylindr nebo buřinka.¹²⁷ „*Novým typem je homburg (jméno údajně podle německého lázeňského města, kde se takové klobouky vyráběly a kde jej kolem roku 1900 učinil módním zdejší častý host, princ waleský). Představuje určitou variantu buřinky, byl pevný, s hlavou trojúhelníkově prolomenou, vyrobený z šedé nebo černé plsti, jeho okraj byl olemovaný stužkou.*“¹²⁸

2.5 Barva

V secesi byla velmi důležitá symbolika barev.¹²⁹ Přičemž každé barvě je přisuzován jiný význam.¹³⁰ Barva již není vázána na předmět, ale získává autonomní hodnotu.¹³¹ Ztrácí funkci vytvoření prostoru a zdůrazňuje tak jen plochu.

¹²⁰ *Tamtéž.*

¹²¹ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 140.

¹²² *Od biedermeieru k secesi: odívání v letech 1818-1918 : katalog k výstavě, Okresní muzeum ve Vysokém Mýtu 21.5.-23.7.2000.* Vysoké Mýto: Okresní muzeum, 2000, s. 8.

¹²³ *Od biedermeieru...*, s. 8.

¹²⁴ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 150.

¹²⁵ *Od biedermeieru k secesi: odívání v letech 1818-1918 : katalog k výstavě, Okresní muzeum ve Vysokém Mýtu 21.5.-23.7.2000.* Vysoké Mýto: Okresní muzeum, 2000, s. 8.

¹²⁶ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba...*, Praha 2006, s. 154.

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 156.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 156–157.

¹²⁹ Linda SKOTÁKOVÁ, *Ornament v secesním užitém umění*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2006, s. 29, dostupné online (http://is.muni.cz/th/145959/ff_b/bakalarka_N.pdf), [citováno k 24. 5. 2017].

¹³⁰ Jan BALEKA, *Výtvarné umění: výkladový slovník*. Praha 1997, s. 42.

¹³¹ Linda SKOTÁKOVÁ, *Ornament v secesním užitém umění*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2006, s. 29, dostupné online (http://is.muni.cz/th/145959/ff_b/bakalarka_N.pdf), [citováno k 24. 5. 2017].

Na přelomu 19. a 20. století se uplatňovaly jasné a výrazné světlé barvy. Mezi nejoblíbenější patřily tóny žluté, fialové, modré a zelené.¹³² Secese také začala znovu používat barvu bílou a černou, které byly znovu považovány za plnohodnotné od dob impresionismu. Při práci se zvlněnou secesní linií se právě používala černá barva jako linka, která oddělovala jednotlivé barevné plochy.¹³³ „*Žlutá je barva hmoty, blízkosti a řeči krve, barva množství dětí, žen a divokých zvířat, barva euklidovská, apolinská a polyteistická, barva lidových slavností, barva slunce a světla, života a radosti.*“¹³⁴ „*Modrá perspektivní barva, souvisí vždy s temnotou, neskutečnem; modrá a zelená jsou transparentní, duchovní, nesmyslové barvy, barvy faustovské, monoteistické.*“¹³⁵ Černá barva je nazývána jako světlem ducha, bílá znamenala nepřítomností barvy a vyjadřovala absolutní ticho, ztroskotanou naději a smrt.¹³⁶

¹³² *Tamtéž.*

¹³³ *Tamtéž.*

¹³⁴ Bohumír MRÁZ – Marcela MRÁZOVÁ, *Secese*, Praha 1971, s. 30.

¹³⁵ *Tamtéž.*

¹³⁶ *Tamtéž.*

3. Secese v tisku

V této kapitole budeme sledovat konkrétní příklady secese v tisku za přelomu 19. a 20. století. Budeme si všímat především písma, ať už v nadpisech nebo v reklamách a inzerátech. Sledovat budeme i módu, která vysoce promítala secesní styl do ilustrací, bude nás zajímat i barva a také ornamentika zakomponovaná do textu nebo obrazu. K vypracování této kapitoly je zapotřebí použít metody přímou a nepřímou s diachronní a synchronní. V kapitole se ale také porovnává, např. změna titulního listu, kdy se v časopisu změnil redaktor nebo majitel a s ním se změnil i vzhled tisku.

Kapitola je rozdělena na jednotlivé časopisy, ve kterých jsou hledány náznaky secese nebo dokonce její vliv na celý vzhled novin. Danými časopisy jsou: *Paleček*, *Volné směry*, *Švanda dudák*, *Světozor*, *Humoristické listy* a *Rozkvět*. Každá podkapitola začíná nejdříve stručnou historií o daném časopisu, jeho roky působnosti a tématem, kterým se zabýval, dále se může objevit stručná poznámka o redaktorech a ilustrátorech. Časopisy jsou takto umístěny za sebou, protože postupně vykreslují celý přelom 19. a 20. století. *Paleček* nám dokládá rok 1886–1887, kdy byla secese na samém začátku a mísí se zde vlivy 80. let 20. století a mírné náznaky secese. *Volné směry* pak roky 1896 a 1897, tento časopis byl uměleckým revue, kde se tiskly reprodukce obrazů známých českých umělců. *Švanda dudák* mapuje léta 1900–1905, tedy samý vrchol secese, proto je tomuto časopisu věnovaná největší pozornost. Rok 1905 je sledován i v časopisech *Světozor* a *Humoristických listech*, ve kterých vidíme vývoj až do roku 1907. Časopis *Rozkvět* nám ucelí vývoj secese až do roku 1908, kdy secese byla na svém ústupu a je zde znatelný odklon od nadměrné dekorativnosti.

3.1 Paleček

Paleček vznikl roku 1841, byl to první český humoristický časopis. O vznik se postaral František Hajniš, který k funkci redaktora nového titulu přizval Františka Jaromíra Rubeše a Václava Filípka.¹³⁷ *Paleček* vycházel nákladem J. Spurného v Praze až do roku 1847, hlavním redaktorem byl J. Rubeš.¹³⁸ Poté, co se v časopisu přestaly objevovat jeho příspěvky, časopis zanikl.¹³⁹ V roce 1872 Jan Otto založil nový humoristický časopis *Paleček*, znovu použitý název měl zdůraznit kontinuitu s časopisem J. Rubeše ze 40. let 19. století.¹⁴⁰ Humoristický a satirický obrázkový týdeník se zaměřoval na původní českou prózu, verše, epigramy a parodie.¹⁴¹

Příklad názvu časopisu na titulní straně je z roku 1886.¹⁴² V tomto roce byl vliv secese velmi raný, někde se ještě ani neobjevoval. I tak je název velice dekorativní a jsou zde prvky typické pro secesi, jako květy nebo stonky stočené do spirál.¹⁴³ Toto písmo nemá žádné znaky písmen secesní abecedy. Každé písmeno je jiné, tedy velmi individuální a velmi uvolněné, ani dvě E v názvu časopisu nejsou totožná.¹⁴⁴

Příloha č. 1, *Paleček, humoristický týdeník nepolitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1886, č. 1, roč. XV, s. 1.

Paleček, jako jeden z mála sledovaných časopisů této kapitoly, již v roce 1886 tisknul listy barevně. Barevné bylo pozadí, které se postupně přelívalo do jiného odstínu.¹⁴⁵

¹³⁷Blanka HEMELÍKOVÁ, *Paleček mezi Dickensem a Saphirem (k tematice prvního českého specializovaného časopisu pro humor)* in: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. - 14. října 2004, Praha 2005, s. 42–52, dostupné online (<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/sborniky/2005/PRPT/6.pdf>) [cit. 2017-05-17].

¹³⁸Pavla KORITENSKÁ, *Humoristický časopis Švanda dudák*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2008, s. 32, dostupné online (https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/) [cit. 2017-05-17].

¹³⁹*Tamtéž.*

¹⁴⁰*Tamtéž*, s. 34.

¹⁴¹*Tamtéž.*

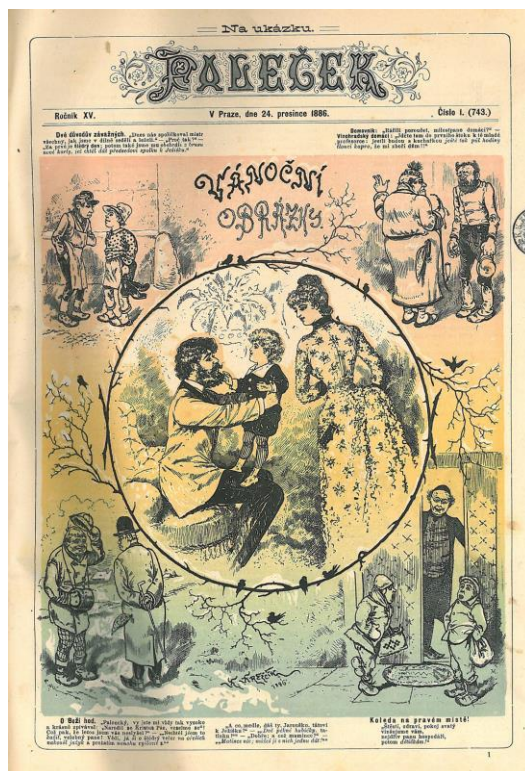
¹⁴²*Paleček, humoristický týdeník nepolitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1886, č. 1, roč. XV, s. 1.

¹⁴³*Tamtéž.*

¹⁴⁴*Tamtéž.*

¹⁴⁵*Tamtéž.*

Dále zde byly tendence využití organických materiálů jako rámu ilustrace.¹⁴⁶ Ve vrcholném období secese by byl rám mnohem zdobenější a autor by jistě použil okrasné květy nežli siluety ptáků. Znak spojené se secesí se také objevily na šatech dámy uprostřed. Na korzetových šatech jsou náznaky výšivky, která by mohla představovat květy nebo nějaké ornamenty typické pro umělecký styl přelomu 19. a 20. století.¹⁴⁷

Příloha č. 2, *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1886, č. 1, roč. XV, s. 1.

Palečkova titulní strana se o mnoho roku 1887 nelišila. Grafika titulního názvu zůstala nepozměněna.¹⁴⁸ V kompozici titulního listu také změny nejsou, stále je zde obrazec, ve kterém je uprostřed ohraničená další ilustrace, liší se pouze tvarem skládaným z větví stromu a samozřejmě tématem.¹⁴⁹ V 80. letech ženy nosily tzv. turnýry, což byla vydutá část vzadu, těsně pod pasem sukně, která byla jinak úzká.¹⁵⁰ Turnýra vznikla na konci 60. let, ale nosila se i za doby secese.

¹⁴⁶ *Tamtéž.*

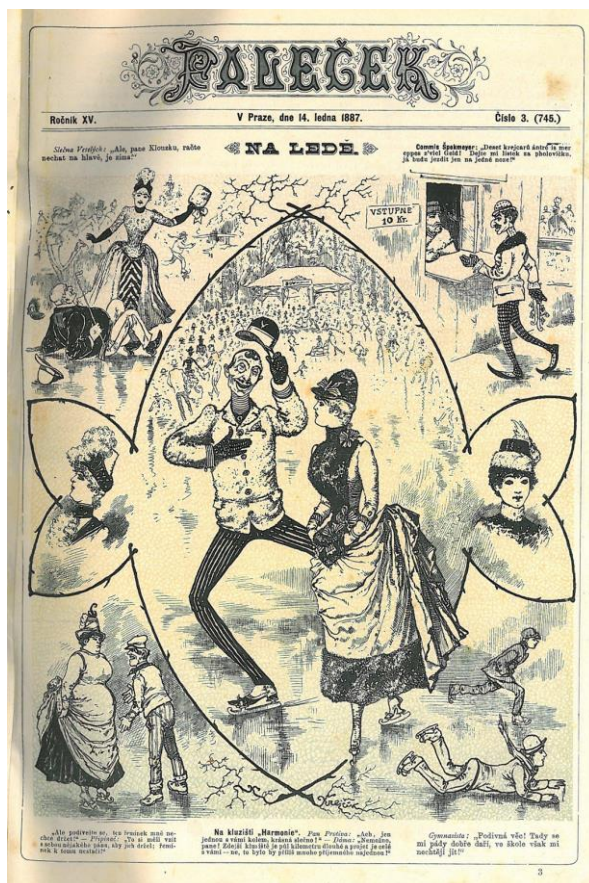
¹⁴⁷ *Tamtéž.*

¹⁴⁸ *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 3, roč. XV, s. 1.

¹⁴⁹ *Tamtéž.*

¹⁵⁰ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 49.

Na přelomu století dostává lehce dráždivou esovitou linii, stále tvarovanou pomocí korzetu.¹⁵¹ Za secese však byla turnýra ozdobena ornamenty a výšivkami na materiálech. Nelze však stanovit přesné datum, kdy se od turnýry upustilo.¹⁵² Jako náznak secesní ornamentiky by se dal označit okrasný prvek po stranách názvu článku *Na ledě*. Nenachází se zde žádný organický podklad, pouze různě zatočené linky, které vytvářejí obrazec.¹⁵³

Příloha č. 3, *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 3, roč. XV, s. 1.

Parky a procházky nahradily v některých dílech časopisu městské prostředí, dámy si vykračovaly v přírodě s krásnými šaty s turnýrami nebo blůzami s dlouhými sukněmi, doplněné deštníky.¹⁵⁴ Muži v ilustracích nechyběli, byli zobrazováni s perfektně upraveným vzhledem a vycházkovými holemi.¹⁵⁵

¹⁵¹ *Tamtéž*, s. 116.

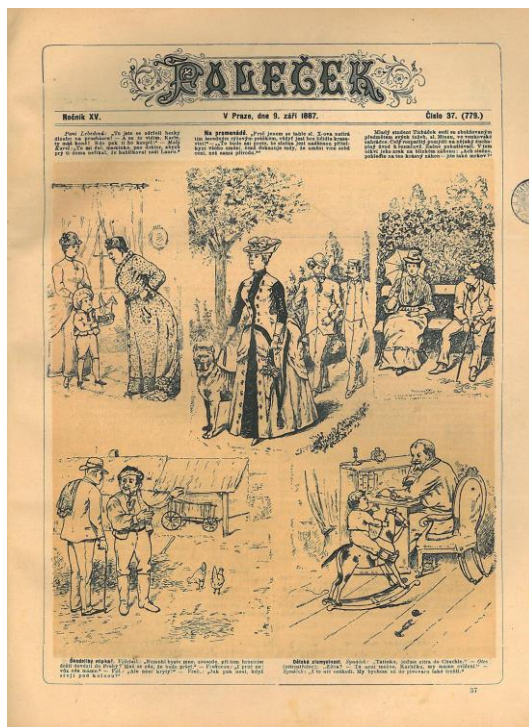
¹⁵² *Tamtéž*.

¹⁵³ *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 3, roč. XV, s. 1.

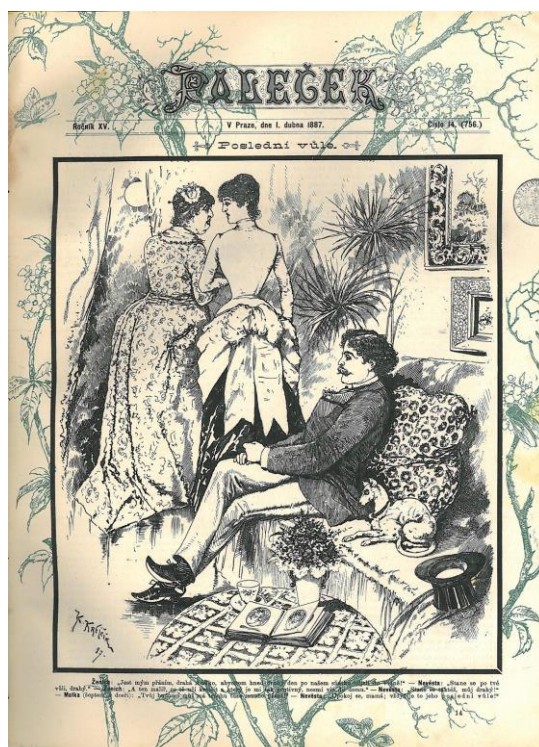
¹⁵⁴ *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 37, roč. XV, s. 1.

¹⁵⁵ *Tamtéž*.

Velmi originálně byl vyřešen titulní list čísla 14 v roce 1887.¹⁵⁶ Na pozadí byl totiž stonk a květy s listy. Rostlina se popínala od spod až nahoru a tvořila tak dekorativní prvek celého listu, který bychom spíše čekaly v 90. letech, než v letech 80.

Příloha č. 4, *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 37, roč. XV, s. 1.

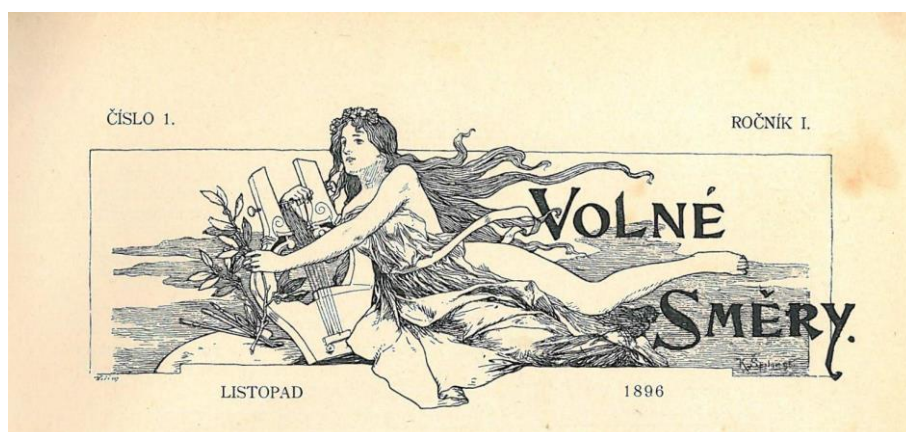
Příloha č. 5, *Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 14, roč. XV, s. 1.

¹⁵⁶*Paleček*, humoristický týdeník nepolitický, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 14, roč. XV, s. 1.

3.2 Volné směry

První číslo tohoto uměleckého časopisu vyšlo v roce 1896. Vydávání časopisu zahájilo invazi kultury uměleckého časopisu do slovanského světa.¹⁵⁷ Během prvního desetiletí své existence *Volné směry* prodělaly vývoj od historismu k secesi až k moderně. *Volné směry* se staly vůdčím revue o současném umění.¹⁵⁸ „Spolek výtvarných umělců Mánes a jím vydávaný měsíčník zůstávají příkladem toho, jak se v nových podmínkách přelomu století mohly prosadit i obstát umělecký spolek o vcelku nepočetné členské základně a nákladné periodikum se čtenářstvem, početně ohraničeným národním jazykem.“¹⁵⁹

Volné směry měly na přelomu let 1896/1897 titulní název časopisu zhotovený z dekorativního tučného písma. V titulku se také objevovala mladá žena, jednou rukou držela harfu a druhou rukou stonek květiny.¹⁶⁰ Tato dívka by mohla být přirovnávána k múze hudby, malířství nebo obecně k umění, což může evokovat právě harfa nebo paleta se štětcí.¹⁶¹ Dokazovalo by to tak celý charakter Volných listů jako umělecké revue.

Příloha č. 6, *Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 1, roč. 1., s. 1.

Dívka byla graficky znázorněna jemnými linkami. Její dlouhé vlasy byly rozevláté a téměř splývaly s jejími šaty, ze kterých jemně vystupovala ladná nožka.¹⁶²

¹⁵⁷Roman PRAHL, Lenka BYDŽOVSKÁ, *Volné směry: časopis secese a moderny*, Praha 1993, s. 8.

¹⁵⁸*Tamtéž*.

¹⁵⁹*Tamtéž*, s. 9.

¹⁶⁰*Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 1, roč. 1., s. 1.

¹⁶¹*Tamtéž*.

¹⁶²*Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 1, roč. 1., s. 1.

Volné směry reprodukovaly ilustrace českých malířů, sochařů a umělců jako Jan Preisler nebo Antonín Chittussi. Ve druhém ročníku *Volných listů* z roku 1896 se zde např. objevila ilustrace od Jana Preislera s názvem *Vánek*.¹⁶³

Příloha č. 7, Jan PREISLER, *Vánek*, in: *Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 2, roč. 1., s. 13.

Preisler zde vyobrazil ženu, která velice ladně, až svůdně, padá do louky plné květin. Dívka je téměř nahá a zakrývá jí pouze jemná látka, velice dynamicky rozevlátá. Celý výjev však působí klidně a vyrovnaně.¹⁶⁴

Secese se však ve *Volných směrech* neprojevovala jen v produkování děl od umělců.

Příloha č. 8, *Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1897, č. 5, roč. 1., s. 16.

¹⁶³*Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 2, roč. 1., s. 13.

¹⁶⁴*Tamtéž.*

Článek o výstavě Jož. Úprky je toho důkazem, i tento titulek v sobě nesl určité znaky secesního umění.¹⁶⁵ Titulek obsahoval písmo bílé a obtažené jemnou linkou, grafika na pozadí je téměř celá černá, jen na některých místech jsou zřetelné organické motivy.¹⁶⁶ Znovu se tu objevuje dívka s malířskou paletou a štětcí, vedle dívky roste a kroutí se do rámu celého titulku dvě růže. Tento výjev je orámovaný jakousi stužkou, která se v rozích vlní, a tak netvoří žádný pravý úhel.¹⁶⁷

3.3 Švanda dudák

Tento humoristický časopis byl založen v roce 1882 Ignátem Herrmannem.¹⁶⁸ Časopis byl bez politického či naučného zaměření. *Švanda dudák* měl humornou formou komentovat českou společnost, upozorňovat na její prohřešky a byl obrazem české kultury, zejména literární a divadelní oblasti.¹⁶⁹ V roce 1886 přestal být časopis ryze literární a objevilo se velké množství ilustrací.¹⁷⁰ Od roku 1887 měl časopis novou grafickou podobu titulního listu od Mikoláše Aleše, která se stala jeho nedílnou součástí.¹⁷¹

Na počátku 20. století se v českých časopisech obecně projevil nový trend odklonu od politického života k společenským tématům a *Švanda dudák* byl jedním z humoristických časopisů, který tento trend zachytil.¹⁷² Do českého prostředí zavedl nové výtvarné iniciativy. Titulní list s výraznými secesními prvky překonal podobu jiných konkurenčních časopisů té doby.

Secese se v tomto časopise začala objevovat už na přelomu století, a to především v ilustracích.¹⁷³

¹⁶⁵*Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1897, č. 5, roč. 1., s. 16.

¹⁶⁶*Tamtéž*.

¹⁶⁷*Tamtéž*.

¹⁶⁸Pavla KORITENSKÁ, *Humoristický časopis Švanda dudák*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2008, s. 36, dostupné online (https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/) [cit. 2017-05-17].

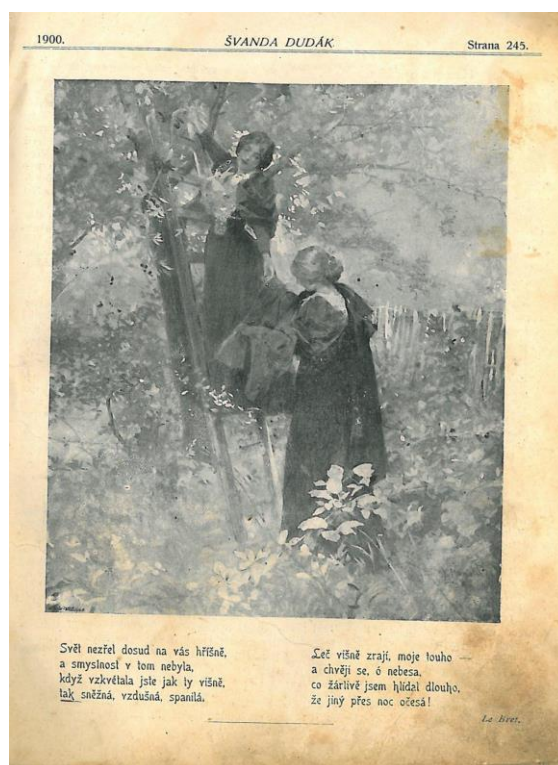
¹⁶⁹*Tamtéž*, s. 40.

¹⁷⁰*Tamtéž*, s. 43.

¹⁷¹*Tamtéž*, s. 46.

¹⁷²*Tamtéž*, s. 52.

¹⁷³*Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 28, roč. XIX., s. 5.

Příloha č. 9, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 28, roč. XIX., s. 5.

Vyobrazení žen při trhání višní ze stromu uprostřed zahrady s rozkvetlými květinami evokuje právě secesi. I pouhé účesy připomínají tento umělecký styl, vlasy mají uprostřed rozdělené pěšinkou a drdol svým tvarem připomíná květinu. Pod touto ilustrací je báseň, která oslavuje léto a mladé ženy: „Svět nezřel dosud na vás hříšně, a smyslůst v tom nebyla; když vzkvétala jste jak ty višně, tak sněžná, vzdušná, spanilá. Leč višně zrají, moje touho a chvějí se, ó nebesa, co žárlivě jsem hlídal dlouho, že jiný přes noc očesá!“¹⁷⁴ Básní stylizuje dívky právě do višní, které trhají. Jako na mladé a neuzrálé na ně básník čeká, až uzrají – až se z nich stanou ženy a mezi tím mu je někdo jiný přebere.¹⁷⁵ Můžeme zde sledovat přeměnu ženy ve strom – višně, secese se tedy v časopisech nemusí objevovat pouze formou, ale i obsahem.

Dalším výjevem je zachycení lásky. Muž líbá ženu, které je vidět pouze hlava. Její bohaté vlasy jsou sčesány do drdolu a mezi mužem a ženou se proplétá linka. Tato obruč může být stylizací právě oné lásky, která pár ještě více spojuje a tiskne k sobě.¹⁷⁶

¹⁷⁴ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 28, roč. XIX., s. 5 (245).

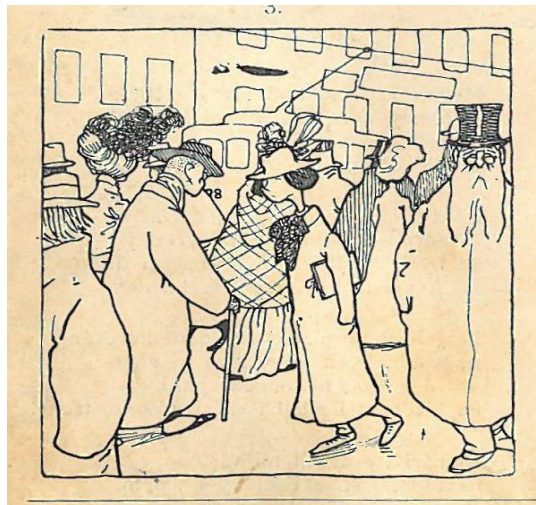
¹⁷⁵ *Tamtéž*.

¹⁷⁶ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX., s. 4 (253).

Příloha č. 10, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX., s. 4.

V době secese byl klobouk pro ženy nedílnou součástí šatů pro kteroukoli příležitost. V oblibě byly klobouky hojně zdobené, např. květinami nebo peřím.¹⁷⁷ Na první pohled zaujmou svým krásným vzhledem a tvarem, navíc doplňují korzetové šaty mladých dam.¹⁷⁸ Tyto honosné pokrývky hlavy byly upevněny buď závojem, který měla dívka svázaný pod bradou nebo přímo v účesu vetknutými kloboukovými jehlicemi.¹⁷⁹

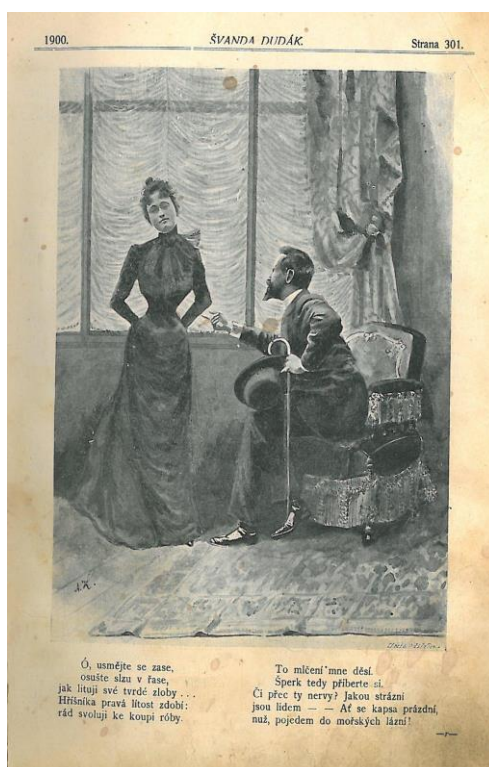
Příloha č. 11, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX., s. 5.

¹⁷⁷Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 130-131.

¹⁷⁸*Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX., s. 5. (254).

¹⁷⁹Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 132.

V časopisu *Švanda dudák* také můžeme sledovat způsob života bohaté městské vrstvy. Scény z bytů této střední vrstvy jsou velmi časté.¹⁸⁰ Kromě obytné části domů si můžeme prohlédnout i typické oblečení pro dobu kolem roku 1900. Pro muže bylo stále častější nosit sako, jeho střih se změnil na útlejší s vypasovanou linií. Sako se pomalu prodlužovalo a výstřih se naopak zmenšoval.¹⁸¹ Od roku 1900 se kalhoty prodlužovaly, vytvářely na nohou příčné záhyby, proto se jim říkalo harmonika.¹⁸² Muž na této ilustraci má také upravené vousy, které se formovaly pomádou, v této době si muži totiž zakládaly na upraveném vzhledu, ať vlasů nebo vousů.^{183 184}

Příloha č. 12, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 34, roč. XIX., s. 5

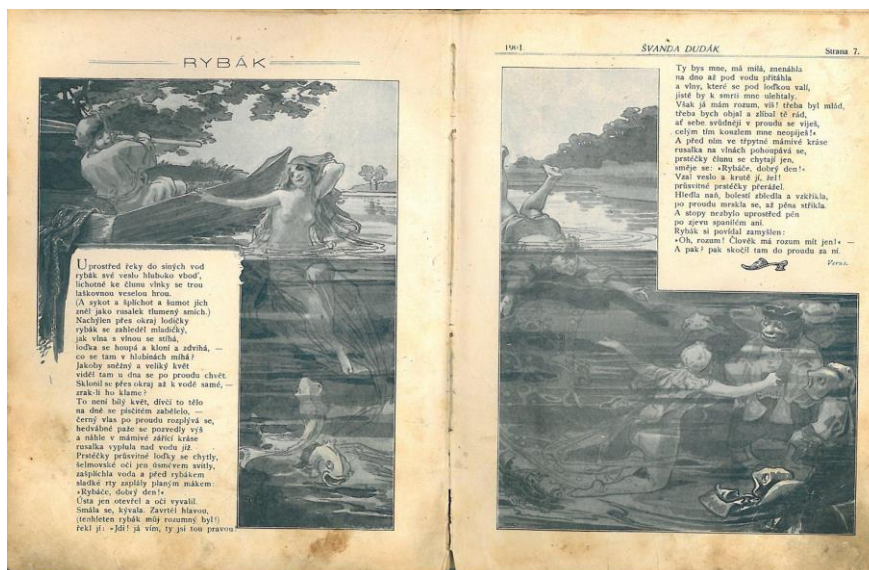
¹⁸⁰ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 34, roč. XIX., s. 5 (301).

¹⁸¹ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 144.

¹⁸² Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 146.

¹⁸³ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 154.

¹⁸⁴ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 34, roč. XIX., s. 5 (301).

Příloha č. 13, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 1, roč. XX., s. 6-7.

Autoři pro své články volili různá témata, např. o rybaři a rusalce, s názvem *Rybák*¹⁸⁵, který si myslel, že na dně vidí bílý květ, ale byla to právě rusalka, znázorněná jako krásná žena, která láká rybáře k sobě. Má krásné dlouhé vlasy, sahající až na dno řeky, vinou se kolem jejího těla, které zakrývá jen jemná, skoro průhledná látka s řázněnou drapérií.¹⁸⁶ V secesi se vlnící linie často zobrazují dívčími vlasy, které musí být dlouhé a bohaté, v ilustracích autorům pomáhá fantazie, ve skutečném světě ženám pomáhaly přičesky.¹⁸⁷

V tomto časopise se také objevují básně zobrazující měsíce v roce, jsou vždy doplněny ilustracemi na toto téma. Březen je např. vyobrazen jako statečný rytíř, který porazil zimu.¹⁸⁸ Ilustrace je vždy orámovaná a některé jsou i barevné. Nápis je tvořen secesním písmem *Tidal*¹⁸⁹, což je znovu modernizované secesní písmo, které má vyrovnaný charakter v kresbě i proporcích, každý navrhovatel však do písma vloží své individuální cítění.¹⁹⁰ U července je vyobrazená selka, jejíž kroj tvoří kalhoty, volánková halenka a vesta. V ruce drží kosu, jako kontrast zde působí květy včelího máku ve vlasech, secesní nádech podtrhují ornamentální znaky ve spodní části ilustrace.¹⁹¹

¹⁸⁵ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 1, roč. XX., s. 6-7.

¹⁸⁶ *Tamtéž*.

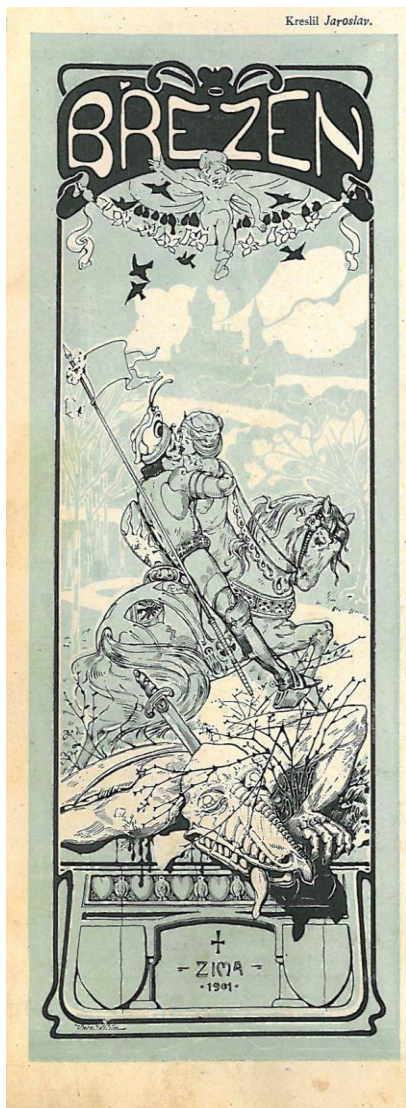
¹⁸⁷ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 129.

¹⁸⁸ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 12, roč. XX., s. 6 (102).

¹⁸⁹ Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 104.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, s. 99.

¹⁹¹ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 32, roč. XX., s. 4 (48).

Příloha č. 14, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 12, roč. XX., s. 6.
Příloha č. 15, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 32, roč. XX., s. 4.

V roce 1902 už v tomto časopise nebyla nezvyklá barevná ilustrace. Můžeme si zde prohlédnout módu pro děti této doby, ale i zavinovačku pro novorozence. V této ilustraci se jedná o scénu, kdy bezdětný strýc se svou ženou navštívili příbuznou s novorozencem a tříletým Jeníkem.¹⁹² Malý Jeník se ptá svého strýčka, proč nenapíše do nebe, že chtějí malé děťátko a strýček sklesle odpoví, že píše pořád, ale není to nic platné.¹⁹³ Je patrné, že žena, která chová dítě přišla zvenčí a neměla se čas ani převléknout, ženy totiž uvnitř klobouky nenosily, klobouk je rozměrný, což se na rok 1902 slušelo nosit.¹⁹⁴

¹⁹² *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1902, č. 29, roč. XXI., s. 7.

¹⁹³ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1902, č. 29, roč. XXI., s. 7 (251).

¹⁹⁴ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 131.

Marná korespondence.

Arnošt Scheiner.

Třiletý Jeník (k bezdětnému strýci, který se svoji ženuškou navštívil sestru šestinedělku):
 „Vidíš, tlejšče, dybyste psali do nebička, taky by vám poslali takovou holčičku!“
 Strýc: Milý Hondo, my píšeme pořád, a není to nic platno...

Příloha č. 16, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1902, č. 29, roč. XXI., s. 7.

Ženy byly často stylizovány do nadpozemských nebo pohádkových bytostí, jedním takovým příkladem je múza. Vyobrazení ženy jako múzy v článku *Básník žebrák*¹⁹⁵ – jedná se o devět ženských postav, které jsou všechny krásné, mají sčesané vlasy dozadu, takže zde není nějaké výrazné vlnění a zapojení vlasů jako ornamentálního prvku. O to je ale na obrázku zajímavější drapérie šatů múz. Šaty splynuly jedny s druhými a v podstatě vykreslují celou ilustraci. Básník před múzami klečí, vzdává jim úctu a prosí o pomoc. Múzy jako kdyby si básníka nevšímalý, a plují krajinou dál. Zde autorovi k ilustraci postačilo využití jemné linky bez barevného podkladu nebo stínování.¹⁹⁶

¹⁹⁵Švanda dudák, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 29, roč. XXIV., s. 1 (21).

¹⁹⁶Švanda dudák, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 29, roč. XXIV., s. 1 (21).

Příloha č. 17, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 29, roč. XXIV., s. 1.

Časté je zobrazení u klavíru, který je zakomponovaný do bohatě zařízeného interiéru.¹⁹⁷

Příloha č. 18, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 31, roč. XXIV., s. 1.

Žena je svou pózou a šaty stylizována do orchideje, která sloužila v této době jako inspirace pro módní odvětví, protože právě orchideje svou tvarovou dokonalostí působí uměle.¹⁹⁸

¹⁹⁷ *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 31, roč. XXIV., s. 1 (37).

¹⁹⁸ Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 111.

3.4 Světozor

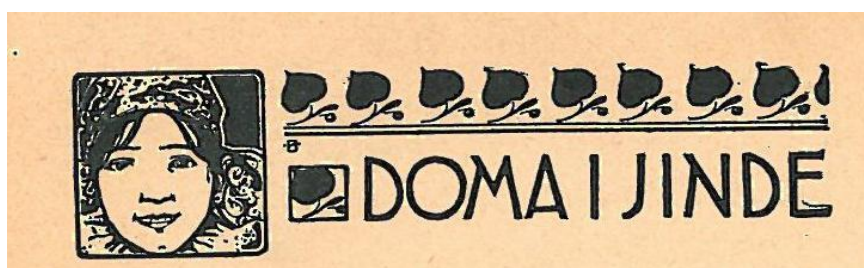
Tento ilustrovaný týdeník byl založen roku 1867 dr. Frant. Skrejšovským, jeho manželka Kateřina se významně podílela na vydávání a zvelebení jeho obrázkové části.¹⁹⁹ Roku 1876 *Světozor* přešel do majetku Závodu tiskařského a nakladatelského, od něhož ho převzal Frant. Šimáček v roce 1883 a roku 1899 splynul se „*Zlatou Prahou*“, vydávanou nákladem Ottovým.²⁰⁰ Redaktory tohoto týdeníku byli: Em. Tonner, Jos. Kořán, Vojt. Mayerhofer, Primus Sobotka, Jar. Vrchlický, M. A. Šimáček. Podle nakladatelů a redaktorů se postupně měnil i směr a obsah *Světozoru*.²⁰¹

Titulní nadpis časopisu v roce 1905 se skládal pouze z tučného písma *Liverpool*²⁰², nebyly zde žádné ornamenty ani motivy květin.²⁰³ Nápis působí poněkud stroze a v porovnání s ostatními předchozími časopisy až jednoduše a nezajímavě.

Příloha č. 19, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 1, s. 1.

Strohé byly i nadpisy rubrik ve *Světozoru*, např. tu s názvem *Doma a jinde* dělala zajímavou pouze grafika, která vyobrazovala ve čtverci se zaoblenými rohy usmívající se dívku a pár stylizovaných, tučně vyhotovených lístků.²⁰⁴

Příloha č. 20, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27, s. 22.

¹⁹⁹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Díl 24., Praha 1906, s. 434.

²⁰⁰ *Tamtéž*.

²⁰¹ *Tamtéž*.

²⁰² Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 105.

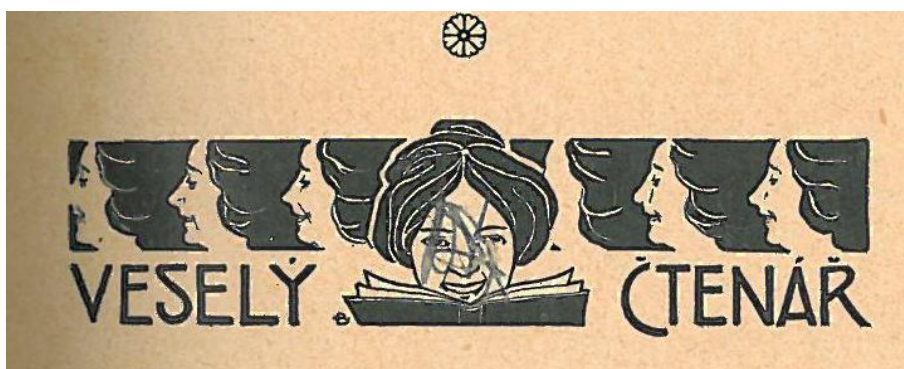
²⁰³ *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 1, s. 1.

²⁰⁴ *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27, s. 22.

Příloha č. 21, *Světlozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27, s. 27.

Častěji v dekorativních nadpisech vidáme mladé ženy než muže, ale rubrika *Svět ve sportu*²⁰⁵ je vítanou výjimkou. Vyobrazovala totiž silného muže, který drží činku.²⁰⁶ V tomto grafickém provedení nefigurovaly žádné ornamenty ani květiny, ale písmeno S z názvu rubriky se nápaditě vlní přes muže a končí mu na vršku hlavy.²⁰⁷

Příloha č. 22, *Světlozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29, s. 27.

Rubrika *Veselý čtenář* naopak lákala ke čtení hned sedmi dívkami najednou.²⁰⁸ Slečna uprostřed měla vlasy sčesané do drdolu a pěšinku měla uprostřed,²⁰⁹ přesně tak, jak se to slušelo u mladé dámy na přelomu století.²¹⁰

Kostým vypadal jako jednoduché oblečení, skládal se z kabátu a sukně. V 80. letech 19. století byla sukně kvůli tehdejší módě prodloužena do vlečky, ale na počátku století se postupně zkracuje.²¹¹ Kostým byl postupně uvolněnější a tím i pohodlnější.²¹²

²⁰⁵*Světlozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27, s. 27.

²⁰⁶*Tamtéž.*

²⁰⁷*Tamtéž.*

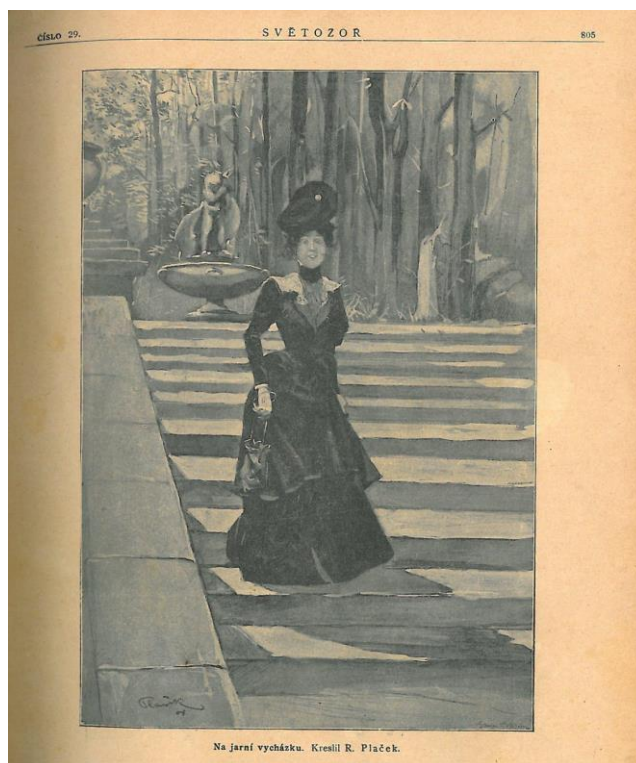
²⁰⁸ *Světlozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29, s. 27.

²⁰⁹*Tamtéž.*

²¹⁰Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 129.

²¹¹Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 122.

²¹²Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 122.

Příloha č. 23, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29, s. 25.

Tato dáma, která dominuje v ilustraci, má na sobě kostým. Dlouhou sukni si přidržuje rukou, aby bylo snadnější sejít schody. Sako má úzké, a tak, lichotí jejímu štíhlému pasu.²¹³ Na hlavě má klobouk, který má tvar rozkvetlé růže a pod ním vyčesané vlasy.²¹⁴

²¹³*Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29, s. 25.

²¹⁴*Tamtéž.*

3.5 Humoristické listy

Časopis založil v roce 1858 Josef Richard Vilímek spolu s Josefem Svátkem, kvůli finančním neshodám je zanedlouho vedl pouze Vilímek.²¹⁵ Byl to ilustrovaný týdeník s humoristickou, satirickou a beletristickou složkou.²¹⁶ *Humoristické listy* se od roku 1861 začaly zaměřovat na politický humor, od konce 90. let časopis poněkud stagnoval, ale zaměření na politiku trvalo do poloviny prvního desetiletí 20. století. V oblibě čtenářů figurovaly na předních pozicích mezi humoristickými časopisy.²¹⁷ Od 70. let 19. století v *Humoristický listech* publikovala řada autorů, kteří později přešli k časopisu Ignáta Herrmanna *Švanda dudák*, byli to: Karel Horký, Karel Juda, Karel Mašek, Antonín Pikhart a František Šimon.²¹⁸ V roce 1907 převzal časopis syn zakladatele Josef Richard Vilímek mladší, který zavedl jakousi reformu časopisu a snažil se o větší politickou vyváženost.²¹⁹ Došlo k velkému navýšení příspěvovatelů, nejvýznamnějšími byli Karel Stroff nebo Josef Lada. Dále spolupracovali s časopisem František Ženíšek mladší, Viktor Oliva nebo Josef Kočí.²²⁰

Humoristické listy jsou jedním z mála časopisů, ve kterých se objevuje secesní reklama a inzeráty. Inzeráty většinou lákají na produkt, který musí mít každá žena, ať už se jedná o kosmetiku, oblečení nebo šperky.

²¹⁵Tereza JANEČKOVÁ, *Vznik Československa v karikatuře a textech časopisu Humoristické listy 1918/1919*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2014, s. 7, dostupné online (https://is.muni.cz/th/341987/ff_b/) [cit. 2017-05-17].

²¹⁶Pavla KORITENSKÁ, *Humoristický časopis Švanda dudák*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2008, s. 33, dostupné online (https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/) [cit. 2017-05-17].

²¹⁷Tereza JANEČKOVÁ, *Vznik Československa v karikatuře a textech časopisu Humoristické listy 1918/1919*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2014, s. 7, dostupné online (https://is.muni.cz/th/341987/ff_b/) [cit. 2017-05-17].

²¹⁸Pavla KORITENSKÁ, *Humoristický časopis Švanda dudák*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2008, s. 33, dostupné online (https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/) [cit. 2017-05-17].

²¹⁹Tereza JANEČKOVÁ, *Vznik Československa v karikatuře a textech časopisu Humoristické listy 1918/1919*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2014, s. 8, dostupné online (https://is.muni.cz/th/341987/ff_b/) [cit. 2017-05-17].

²²⁰*Tamtéž.*

Příloha č. 24, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 3, roč. 48, s. 7.

Inzerát V. J. Rotta nabádá ke koupi kuchyňského nářadí, výbavy pro nevěsty a praktické dárky pro domácnost.²²¹ Tento inzerát využívá hned několik secesních písem najednou, první nápis je tvořen z písma *Tidal*, dále pokračuje písmo *Corral*, *Liverpool* a tzv. *Retreat*.²²² Každé písmo má jinou tloušťku i tučnost a může to působit poněkud chaoticky. Selka má na kroji vzory květin a ornamenty. Nalevo jsou v úzkém pruhu listy a květy zatočené ve spirále, která se kroutí zespoda nahoru.²²³

Dalším příkladem reklamy té doby je dámská konfekce, která lákala ženy ke koupi oděvu v Praze u firmy Františka Frimla.²²⁴ Žena, která je zde zobrazená se usmívá, má na sobě krásné šaty, které podtrhují její štíhlou postavu. Na hlavě má klobouk, který je tak bohatý, že se téměř nevejde do ohraničeného rámu inzerátu.²²⁵ Celou tuto secesní reklamu podtrhuje písmo, které připomíná *Liverpool*, ale jsou zde patrné individuální zásahy autora.²²⁶

²²¹*Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 3, roč. 48, s. 7.

²²²Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 104-106.

²²³*Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 3, roč. 48, s. 7.

²²⁴*Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 10, roč. 48, s. 8.

²²⁵*Tamtéž.*

²²⁶Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 104-105.

Příloha č. 25, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 10, roč. 48, s. 8.

Nakladatelství J. Otto v Praze informuje o Světové knihovně, což byla nejslavnější a nejlepší sbírka vybrané četby.²²⁷ Co by lépe mohlo přilákat pozornost, než krásná žena, která si čte a vypadá inteligentně. Má na sobě korzetové šaty, které podtrhují její štíhlou postavu a své bohaté kadeře má sčesané do drdolu.²²⁸

Příloha č. 26, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 11, roč. 48, s. 6.

²²⁷ *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 11, roč. 48, s. 6.

²²⁸ *Tamtéž.*

Ne ve všech reklamách a inzerátech byly ženy, některé si vystačily pouze s květinami a secesním písmem, např. Jan Rada v Praze v Olšanech měl v *Humoristických listech* reklamu na průmysl mramoru, české a švédské žuly a sienitu se strojním zařízením.²²⁹

Příloha č. 27, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 16, roč. 48, s. 6.

Písmo bylo obehnané stonky květin, které se uprostřed setkávají a tvoří tak rám. Byla to umělecky zhotovená reklama plná květin, která informovala o hrobech, pomnicích a stavebních pracích.²³⁰

Humoristické listy v roce 1907 spolu se svým majitelem změnily i svůj vzhled.²³¹ Název listů na titulní straně byl vyměněn z dekorativního na obyčejnější.

Příloha č. 28, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 1, roč. 48, s. 1.

²²⁹ *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 16, roč. 48, s. 6.

²³⁰ *Tamtéž.*

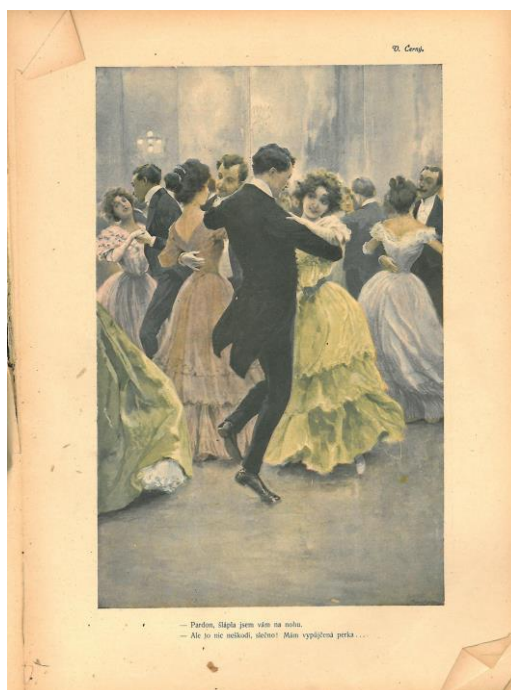
²³¹ *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 1, roč. 50, s. 1.

Písmo už nebylo trojrozměrné a nebylo tak zdobené. Naopak bylo zjednodušeno, písmo v titulním listu od roku 1907 připomíná kombinaci písma *Corral* a *Liverpool*.²³² Dále zde byly zakomponovány rolničky a včely.²³³

Příloha č. 29, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 1, roč. 50, s. 1.

Od roku 1907 se v *Humoristických listech* objevovaly častěji ilustrace barevné. Vyobrazení už nepřipomínalo grafickou skicu nebo náčrt, ale plnohodnotné obraz s perspektivně řešenou kompozicí a stínovanými barevnými plochami.²³⁴ Scéna z plesu dokazuje, že muži nosili fraky pouze k zvláštním příležitostem, jako svatby nebo právě plesy.²³⁵

Příloha č. 30, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 13, roč. 50, s. 9

²³²Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 105-106.

²³³*Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 1, roč. 50, s. 1.

²³⁴*Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 13, roč. 50, s. 9 (200).

²³⁵Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006, s. 141.

Šaty pro dámy byly ušity z nejrůznějších materiálů a zdobené krajkami, výšivkami, ozdobami. Sukně se řasila a skládala do nejrůznějších záhybů, náročně se aranžovala.²³⁶

3.6 Rozkvět

Tento obrázkový čtrnáctideník měl secesní grafiku titulní strany.²³⁷ Název časopisu byl napsaný tučným písmem *Corral*, které bylo podle citu autora pozměněno a navozuje dojem větší ornamentálnosti.²³⁸ Nad názvem se vine oblouk z kvítků a listů.²³⁹

Příloha č. 31, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 1.

Dále jsou zde klasy pšenice, které se svými osinami spojují uprostřed a tvoří dva hlavní pilíře tohoto obrazce. Pšeničná zrna jsou vyobrazena tučně černou barvou, což ladí k písmu titulního názvu.²⁴⁰ Secese se často spojuje se slovem přeplácáný, překombinovaný. V tomto případě by mohl každý souhlasit. Obsahově i vizuálně však název časopisu, tedy *Rozkvět* přesně sedí, protože každá květina je nejkrásnější při svém rozkvětu a květina je hlavním znakem secese, která se bez těchto dekorativních prvků neobejde.

V roce 1908 se od čísla deset změnila titulní strana časopisu.²⁴¹ Titulní název byl poněkud zjednodušený, už zde nebylo mnoho aspektů najednou. Písmo evokovalo spíše náčrt, než nápis.²⁴²

²³⁶Ludmila KYBALOVÁ, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006. s. 118.

²³⁷*Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 1.

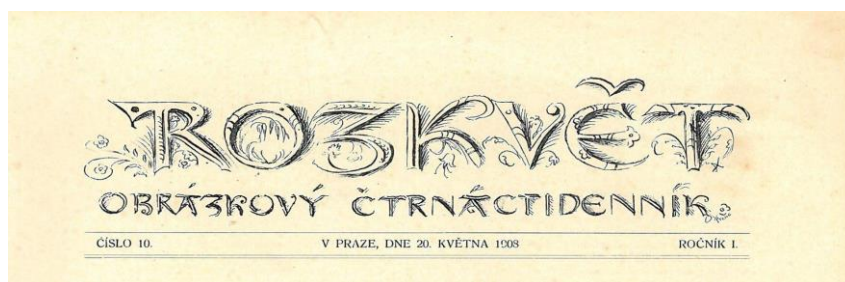
²³⁸Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 106.

²³⁹*Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 1.

²⁴⁰*Tamtéž*.

²⁴¹*Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 10, roč. 1., s. 1.

²⁴²*Tamtéž*.

Příloha č. 32, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 10, roč. 1., s. 1.

Mezi písmeny byly zakomponované jemné květy. Roku 1908 pomalu utíchal vliv secese, a tak si autor mohl dovolit poněkud uvolněnější návrh vzhledu titulku i větší improvizaci.²⁴³

V rozkvětu se také tiskly reklamy a inzeráty. Většinou zde vliv secese poznáme podle písma.

Příloha č. 33, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 27.

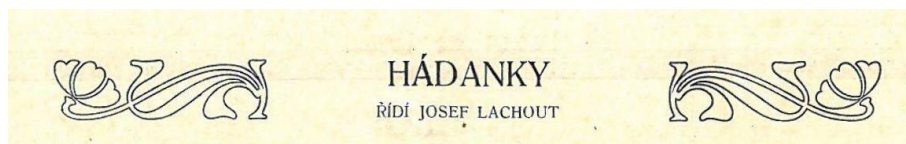
V tomto případě se také jedná o jakýsi ústup secese. Písmo, které se zde objevuje je tučně napsané velkými i malými písmeny.²⁴⁴ Svým tvarem připomíná secesní písmo *Tidal*, není však tak dekorativní ani umělecky reprodukováno.²⁴⁵

²⁴³ *Tamtéž*.

²⁴⁴ *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 27.

²⁴⁵ Bohumil LANZ – Zdeněk NĚMEČEK, *Písmo v propagaci*, Praha 1974, s. 104.

Na některých stranách časopisu se také objevují ornamentální symboly, které zdobí název rubriky. Např. u rubriky *Hádanky* se nachází na obou stranách stylizované květy.²⁴⁶

Příloha č. 34, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 28.

Dále jsou tu ilustrace, které evokovaly secesi. Stále vidáme spojitost přírody a krásy mladých žen. Šaty dívky už ale nejsou nijak dynamicky rozevláté nebo složitě vrstvené.²⁴⁷ Jedná se o jednoduchou vzorovanou látku, která padá z obrazu a sahá až na začáteční písmeno článku. Ani vlasy oné dívky netvoří graficky zajímavé obrazce, ale přirozeně splývají.²⁴⁸

Můžeme tedy v *Rozkvětu* sledovat vývoj secese od samého vrcholu až po mírný úpadek dekorativního stylu.

Příloha č. 35, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 2, roč. 1., s. 2.

²⁴⁶ *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 28.

²⁴⁷ *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 2, roč. 1., s. 2.

²⁴⁸ *Tamtéž*.

Závěr

Secese se projevovala především v humoristických časopisech, do kterých přispívali i známí čeští umělci. Humoristický tisk byl v této době velice oblíbený, tudíž vznikala vysoká konkurence, se kterou se každý časopis vypořádával po svém. Tento tisk měl obrazové přílohy a většina z nich i vymezený list na inzeráty různých firem a výrobků. V časopisu *Paleček* se barevné ilustrace objevovaly už v roce 1886, naopak např. u *Humoristických listů* byla použita barva v ilustracích až v roce 1907, tedy až po vrcholu období secese.

Náznaky secese zaznamenáváme v roce 1886 u časopisu *Paleček*, jedná se o květinové motivy na titulním listu, ale secese zde není plně rozvinuta. Samotný vrchol v zobrazování secesních prvků zaznamenáváme v roce 1905, proto je mu v této práci také věnována větší pozornost a je zobrazený hned ve třech časopisech, a to ve *Švandovi dudákovi*, *Světozoru* a *Humoristických listech*. Naopak pokles tohoto dekorativního stylu v roce 1908, který je zobrazen v časopisu *Rozkvět*. Při porovnání těchto třech milníků, začátku, vrcholu a konce secese, by i laický čtenář dokázal zpozorovat tyto rapidní rozdíly.

Secesní styl nezaměnitelně proměnil vzhled novin na přelomu 19. a 20. století. Je však patrné, že tento estetický vzestup trval jen několik desítek let a bohužel nepřetrval do doby, která následovala.

V bakalářské práci jsem se pokusila postihnout vliv secese na grafickou úpravu časopisů. Vytvořila jsem tak přehledovou studii, která by mohla být rozšířena o další periodika.

Seznam použitých pramenů:

- Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1886, č. 1, roč. XV.
- Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 3, roč. XV.
- Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 37, roč. XV.
- Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 14, roč. XV.
- Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 1, roč. 1.
- Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 2, roč. 1.
- Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1897, č. 5, roč. 1.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 28, roč. XIX.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 34, roč. XIX.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 1, roč. XX.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 12, roč. XX.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 32, roč. XX.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1902, č. 29, roč. XXI.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 29, roč. XXIV.
- Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 31, roč. XXIV.
- Světózor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 1.
- Světózor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27.
- Světózor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29.
- Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 3, roč. 48.
- Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 10, roč. 48.
- Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 11, roč. 48.
- Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 16, roč. 48.

Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu,
ed. Jos. R. Vilimek st., Praha 1905, č. 1, roč. 48.

Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu,
ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 1, roč. 50.

Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtípu ilustrovaný archiv rozmaru a vtípu,
ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 13, roč. 50.

Rozkvět, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1.

Rozkvět, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 10, roč. 1.

Rozkvět, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 2, roč. 1.

Seznam použité literatury

- BERÁNKOVÁ Milena, *Dějiny československé žurnalistiky. I. Díl. Český periodický tisk do roku 1918*. Praha 1981.
- EFMERTOVIÁ Marcela, *České země v letech 1848-1918*, Praha 1998.
- FRONK Václav, *Sebereflexe české společnosti. Přelom 19. a 20. století v perspektivě humoristických časopisů*, Praha 2011.
- HARDY William, *Secese*, Praha 1997.
- HEMELÍKOVÁ Blanka, *Paleček mezi Dickensem a Saphirem (k tematice prvního českého specializovaného časopisu pro humor)* in: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Sborník příspěvků ze symposia pořádaného oddělením pro výzkum literární kultury ÚČL AV ČR v Praze 13. - 14. října 2004, Praha 2005, dostupné online (<http://www.ucl.cas.cz/edice/data/sborníky/2005/PRPT/6.pdf>) [cit. 2017-05-17].
- HOFFMEISTER Adolf, *Sto let české karikatury*, Praha 1955.
- JANEČKOVÁ Tereza, *Vznik Československa v karikatuře a textech časopisu Humoristické listy 1918/1919*, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2014, dostupné online (https://is.muni.cz/th/341987/ff_b/) [cit. 2017-05-17].
- KORITENSKÁ Pavla, *Humoristický časopis Švanda dudák*, rigorózní práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2008, dostupné online (https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/) [cit. 2017-05-17].
- KORÁB Daniel, *Písmo ve výtvarné tvorbě*, Praha 2014.
- KYBALOVÁ Ludmila, *Dějiny odívání. Doba turnýry a secese*, Praha 2006.
- LANZ Bohumil – NĚMEČEK Zdeněk, *Písmo v propagaci*, Praha 1974.
- MILLER Judith, *Secese – průvodce pro sběratele*, Praha 2004.
- MRÁZ Bohumír – MRÁZOVÁ Marcela, *Secese*, Praha 1971.
- Od biedermeieru k secesi: odívání v letech 1818-1918 : katalog k výstavě, Okresní muzeum ve Vysokém Mýtě 21.5.-23. 7. 2000*. Vysoké Mýto: Okresní muzeum, 2000.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Díl 24., Praha 1906.
- PIJOAN José, *Dějiny umění*. 9, Praha 1991.
- PRAHL Roman, BYDŽOVSKÁ Lenka, *Volné směry: časopis secese a moderny*, Praha 1993.
- REHÁKOVÁ Margita, *Soupis komunistického a dělnického tisku 1870-1938*, Praha 1974.

- SKOTÁKOVÁ Linda, *Ornament v secesním užitém umění*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2006, dostupné online (http://is.muni.cz/th/145959/ff_b/bakalarka_N.pdf), [citováno k 18. 1. 2017].
- Zdenko ŠINDLER, *Moderní reklama*, Praha 1906, dostupné online (<http://eod.vkol.cz/ii633551/ii633551.pdf>), [citováno k 18. 1. 2017].
- VEČEŘA Pavel, *Úvod do dějin tištěných médií*, Praha 2015.
- VOŠAHLÍKOVÁ Pavla, *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.*, Praha 1996.
- VOŠAHLÍKOVÁ Pavla, *Zlaté časy české reklamy*, Praha 1999.
- WITTLICH Petr, *Česká secese*, Praha 1982.
- WURMOVÁ Milada, *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848–1918*, Brno 1955.
- ZDRÁHALOVÁ Lenka, *Secesní písmo v teorii a praxi*, diplomová práce, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008, dostupné online (http://theses.cz/id/dwh1hb/downloadPraceContent_adipIdno_6375), [citováno k 18. 1. 2017].

Seznam příloh

- Příloha č. 1, *Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1886, č. 1, roč. XV, s. 1. (s. 20)
- Příloha č. 2, *Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1886, č. 1, roč. XV, s. 1. (s. 21)
- Příloha č. 3, *Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 3, roč. XV, s. 1. (s. 22)
- Příloha č. 4, *Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 37, roč. XV, s. 1. (s. 23)
- Příloha č. 5, *Paleček, humoristický týdeník nepochitický*, ed. Jaroslav Skřivan, Praha 1887, č. 14, roč. XV, s. 1. (s. 23)
- Příloha č. 6, *Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 1, roč. 1., s. 1. (s. 24)
- Příloha č. 7, Jan PREISLER, *Vánek*, in: *Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1896, č. 2, roč. 1., s. 13. (s. 25)
- Příloha č. 8, *Volné směry*, edd. Jaro Hilbert, Praha 1897, č. 5, roč. 1., s. 16. (s. 25)
- Příloha č. 9, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 28, roč. XIX., s. 5. (s. 27)
- Příloha č. 10, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX., s. 4. (s. 28)
- Příloha č. 11, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 29, roč. XIX., s. 5. (s. 28)
- Příloha č. 12, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1900, č. 34, roč. XIX., s. 5. (s. 29)
- Příloha č. 13, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 1, roč. XX., s. 6-7. (s. 30)
- Příloha č. 14, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 12, roč. XX., s. 6. (s. 31)
- Příloha č. 15, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1901, č. 32, roč. XX., s. 4. (s. 31)

- Příloha č. 16, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1902, č. 29, roč. XXI., s. 7.
(s. 32)
- Příloha č. 17, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 29, roč. XXIV., s. 1.
(s. 33)
- Příloha č. 18, *Švanda dudák*, ed. Ignát Herrmann, Praha 1905, č. 31, roč. XXIV., s. 1.
(s. 33)
- Příloha č. 19, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 1, s. 1. (s. 34)
- Příloha č. 20, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27, s. 22. (s. 34)
- Příloha č. 21, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 27, s. 27. (s. 35)
- Příloha č. 22, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29, s. 27. (s. 35)
- Příloha č. 23, *Světozor*, ed. Aug. Eug. Mužík, Praha 1905, č. 29, s. 25. (s. 36)
- Příloha č. 24, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 3, roč. 48, s. 7. (s. 38)
- Příloha č. 25, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 10, roč. 48, s. 8. (s. 39)
- Příloha č. 26, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 11, roč. 48, s. 6. (s. 39)
- Příloha č. 27, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 16, roč. 48, s. 6. (s. 40)
- Příloha č. 28, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek st., Praha 1905, č. 1, roč. 48, s. 1. (s. 40)
- Příloha č. 29, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 1, roč. 50, s. 1. (s. 41)
- Příloha č. 30, *Humoristické listy: archiv českého rozmaru a vtipu ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu*, ed. Jos. R. Vilímek ml., Praha 1907, č. 13, roč. 50, s. 9 (s. 41)
- Příloha č. 31, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 1. (s. 42)
- Příloha č. 32, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 10, roč. 1., s. 1. (s. 43)
- Příloha č. 33, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 27. (s. 43)
- Příloha č. 34, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 1, roč. 1., s. 28. (s. 44)
- Příloha č. 35, *Rozkvět*, ed. Josef Holý, Praha 1908, č. 2, roč. 1., s. 2. (s. 44)